राजस्व सुधार कार्ययोजना

नासौँ गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

धारापानी, मनाङ

चैत्र, २०७८

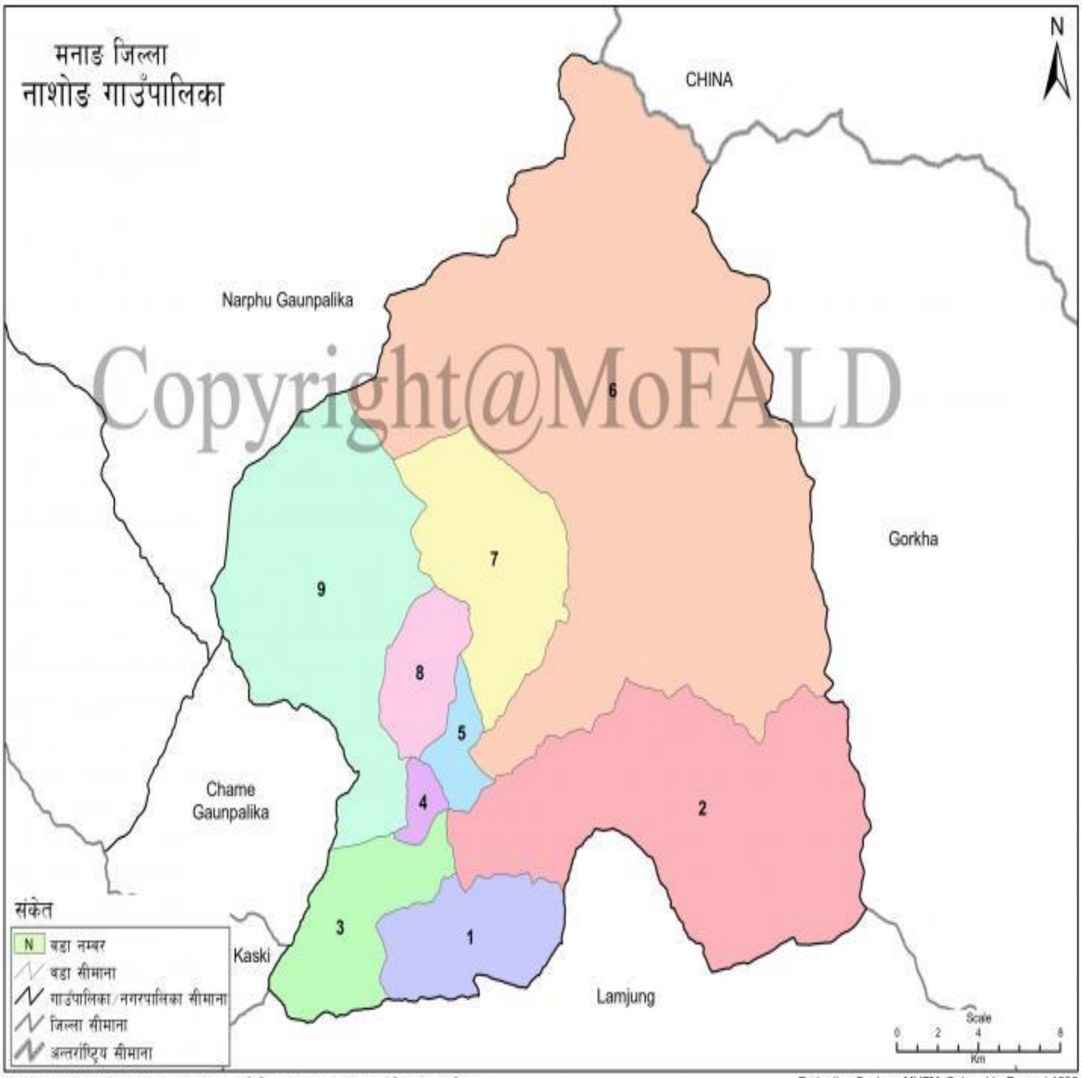

स्रोत: स्थलरुप नक्सा (स्केल १:२५०००/१:५००००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830
LLRC, 2016

शीर्षक :	*राजस्व सुधार कार्ययोजना, २०७८*
गाउँपालिका :	*नार्सों गाउँपालिका, धारापानी, मनाङ*
परामर्शदाता संस्था :	*ए टू जेड इन्जिनियरिङ् कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., कास्की*
विज्ञ समूह :	*विज्ञ समूह टोलिनेता : महेन्द्र प्रसाद लामिछाने* *विज्ञ समूह सदस्य : भगवान खनाल*
समन्वय र सहयोग :	*प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, गण्डकी पोखरा*
मिति :	*चैत्र, २०७८*

कृतज्ञता ज्ञापन

नासोँ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई सफल बनाउन सहयोग पु¥याउनु हुने गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री चन्द्र घलेज्यु, उपाध्यक्ष श्री कमल माया गुरूङ ज्यु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री बासुदेव भेटवाल ज्यु, कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरु साथै गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूप्रति परामर्शदाताको तर्फबाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौ । त्यसैगरी यस कार्यलाई सफल पार्न आवश्यक समन्वय, रचनात्मक सुझाव तथा सहयोग प्रदान गर्नु हुने प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रका उच्च पदस्थ कर्मचारीहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौ । साथै यस कार्ययोजना तयारीमा सहजीकरणको भूमिका निर्वाह गर्नुभएका विज्ञ समूह टोलिनेता श्री महेन्द्रप्रसाद लामिछाने र विज्ञ समूह सदस्य श्री भगवान खनाललाई पनि धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छौ ।

ए टू जेड इन्जिनियरिङ् कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., कास्की
कास्की, पोखरा ।

विषय सूची

परिच्छेद एक : परिचय	२
१.१ पृष्ठभूमि	२
१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य	३
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू	४
१.४ योजना तर्जुमाका विधि तथा प्रक्रियाहरू	४
१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन	४
१.४.२ तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा रूजुसूची विकास	६
१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना संकलन	६
१.४.४ कार्यशालाका सहभागिहरू	७
१.४.५ कार्यशालाहरूको आयोजना	७
१.४.६ प्रतिवेदन तयारी	८
१.५ योजनाका सीमाहरू	९
२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय	१०
२.२ गाउँ कार्यपालिकाको मानव संशाधनको अवस्था	११
२.३ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था	१२
परिच्छेद तीन : स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता	१३
३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था	१३
३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	१७
३.३ आन्तरिक राजस्व संकलनको आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	२३
३.३.१ स्थानीय कर तथा गैर कर राजस्व	२३
परिच्छेद चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था	२५
४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति	२५
४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता	२५
४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन	२५
परिच्छेद पाँच : राजस्व सुधार कार्ययोजना	२८
५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना	२८
५.१.१ रणनीतिहरू	२८
५.१.२ कार्यनीतिहरू	२९
परिच्छेद छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण	३३
६.१ गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको राजस्व प्रक्षेपण	३३
परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा	३५

परिच्छेद आठ : अनुगमन तथा मूल्यांकन ३६
परिच्छेद नौ : निष्कर्ष तथा सुझावहरू ३७
९.२ सुझावहरू ३८

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, २०७२ ले राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने गरी तीनवटै तहका कार्य जिम्मेवारी निर्धारण गरेको छ । यसै बमोजिम स्थानीय सरकारलाई संविधान प्रदत्त कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवशयक पर्ने स्रोत साधनको परिपूर्तिका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ । संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्च आवश्यता पुरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँट गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँट गरिने हुँदा संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैरकरहरू लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रूपमा प्रदान गरिएको छ । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र संघीय कानुन बमोजिम राजस्व बाँडफाँट वापत रकम प्राप्त गर्न सक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ । स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरूको सामर्थ्य बृद्धि गर्नका लागि पनि ती निकायहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमता बृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता अपरिहार्य छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भानाहरूको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अबलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानुनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजनाको खाँचो देखिन्छ । यसैले आन्तरिक आय परिचलानमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका क्रियाकलापहरू पहिचान गर्न र पहिचान गरिएको क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यलाई मार्गदशर्न गर्न यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिन्छ । स्थानीय तहलाई आआफ्नो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउन र राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक र वैज्ञानिक बनाइ बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई थप व्यवस्थित गर्न सहयोग मिल्दछ । स्थानीय सरकारसँग जनताका आकांक्षा र चाहनाहरूमा उल्लेख्य बृद्धि भएकोले गाउँपालिकाले आ-आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गर्न र जनचाहना अनुरूप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ । यस्तै स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरूको सामर्थ्य बृद्धि गर्नका लागि स्थानीय तहहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा बृद्धि गर्नु अपरिहार्य भएकाले प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, कास्कीको प्राविधिक सहयोगमा मनाङस्थित नार्सों गाउँपालिकाको सहकार्यमा राजस्व परिचालन क्षमतामा सहयोग पुऱ्याउन राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको हो ।

यस राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan-RIAP) मा गाउँपालिकाको वर्तमान वित्तीय अवस्था, राजस्व क्षमता र राजस्व परिचालनका लागि लिनु पर्ने रणनीति र कार्यनीतिहरू समावेश गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाले पहिचान गरेका समस्याहरूको समयमा नै समाधान गर्न सके सम्भावित वित्तीय प्रक्षेपणलाई पूर्ण क्षमतामा उपयोग

गर्ने सकिने छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाले राजस्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि योजनाबद्ध रूपमा कार्य सञ्चालन गर्नु हो । स्थानीय तहको राजस्व प्रक्षेपण गरी सोको आधारमा बजेट तयार गर्ने तथा राजस्व परामर्श समितिको सिफारिशमा राजस्वका दररेट निर्धारण गर्ने कार्यमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ । स्थानीय तहले प्रत्येक वर्षको पौष मसान्तभित्र आगामी आर्थिक वर्षको लागि आफ्नो स्रोतबाट संकलन हुनसक्ने अनुमानित राजस्व सहित आयव्यय प्रक्षेपण गरिएको तथ्यांक सहितको विवरण संघीय अर्थ मन्त्रालयमा पठाउनु पर्ने व्यवस्था अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले गरेको छ । यस्तै यस ऐनले प्रत्येक स्थानीय तहले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रका विषयहरूमा हुने सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गर्नुपर्ने र आगामी तनि आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसरी खर्चको प्रक्षेपण गर्दा आन्तरिक आयको समेत प्रक्षेपण गर्नुपर्ने र यस्तो आय प्रक्षेपण गर्दा तीन वर्षको लागि गर्नुपर्ने हुन्छ । यस कानुनी र व्यावहारिक पक्षलाई विचार गर्दा स्थानीय तहले राजस्व परिचालनका सबै पक्षहरूमा अध्ययन गरी राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई समेत वार्षिक रूपमा परिमार्जन गर्दै लैजानु उपयुक्त हुन्छ । स्थानीय तहमा राजस्व परामर्श समितिमा जनप्रतिनिधि र कर्मचारी गरी ५ देखि ७ जनाको एक कार्यदल गठन गरिएको हुन्छ । जसको नेतृत्व उपप्रमुख वा उपाध्यक्षले गर्दछन् । राजस्व परामर्श समितिको सिफारिशका आधारमा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धाण समितिले आन्तरिक स्रोतको अनुमान गर्नुपर्ने भएको हुदा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा पौष मसान्तभित्रै सम्पन्न गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

नेपालको संविधान (भाग १९) मा आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पुँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानुन बनाई कर लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिए अनुरूप स्थानीय तहहरूले राजस्व अधिकारको प्रयोग गरी कर तथा गैरकर संकलनका आधारभूत मान्यता अनुरूप राजस्व, कर, शुल्क र दस्तुर उठाउन सक्नेछन् । स्थानीय सरकारलाई वित्तीय रूपमा सबल बनाउने, स्थानीय सरकारको खर्च व्यवस्थापन गर्ने, स्थानीय तहमा सार्वजनिक सेवाहरू उपलब्ध गराउने, स्थानीय तहका विकास निर्माण कार्य संचालन गर्ने तथा स्थानीय तहमा सुशासनको प्रत्याभूति गराउने पनि हो । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ द्वारा अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणलाई व्यवस्थापन गरिनुका साथै स्थानीय सरकारले कर लगाउँदा वैज्ञानिक करका आधारभूत मान्यताहरूका आधारमा कर करदाताले तिर्न सक्ने क्षमता र कर प्रणाली समानता र न्यायमा आधारित रहने गरी स्थापना गर्न, सरल, पारदर्शी र मितव्ययी हुने गरी कर लगाउन, साथै नागरिकलाई सुविधा हुने गरी असुल गर्न, स्वेच्छिक रूपमा कर तिर्न प्रेरित हुने वातावरण सिर्जना गर्न र कर लगाउँदा करको आधार, करको दर र कर तिर्ने अवधि निश्चित गर्न, स्थानीय सरकारको आन्तरिक राजस्व सुधार कार्ययोजनाको निर्माण अपरिहार्य भएकाले यस कार्ययोजना निर्माण गर्न लागिएको हो ।

१.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाले राखेका उद्देश्यहरू

यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य गाउँपालिकाको प्रभावकारी राजस्व संकलन तथा परिचालनका सुझावहरूसहितको त्रि-वर्षिय राजस्व सुधार कार्ययोजना/प्रतिवेदन तयार गर्नु रहेको छ । यस उद्देश्यको प्राप्तिका लागि देहाय अनुसारका सहायक उद्देश्यहरू निर्धारण गरिएका छन् :

३.१ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा राजस्व सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी प्रावधानहरूको समीक्षा गर्ने ।

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा राजस्वको वर्तमान अवस्था र श्रोतहरूको विश्लेषण एवं लेखाजोखा गर्ने र बृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गर्ने ।

३.४ गाउँपालिकाको वैज्ञानिक ढंगले आगामी ३ वर्षको शीर्षकगत राजस्व अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्ने

३.५ गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व सुधार रणनीति तथा प्रभावकारी राजस्व प्रशासनका लागि कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

१.४ राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका विधि तथा प्रक्रियाहरू

यस राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यका लागि यससँग विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन, तथ्याङ्क तथा सुचना संकलनका लागि आवश्यक फारामहरूको विकास, समावेशी र सहभागितामूलक छलफल, परिचयात्मक बैठक तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम, कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना, तथ्याङ्क सङ्कलन तथा विश्लेषण जस्ता विधि र प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूको संक्षिप्त व्याख्या तल गरिएको छ ।

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहबाट विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरूको संकलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मुख्य सामग्रीहरू देहायअनुसार रहेका छन् :

तालिका : सन्दर्भ सामग्रीहरू र अध्ययनको विषय क्षेत्र

सन्दर्भ सामग्रीहरू	अध्ययनको विषय क्षेत्र
नेपालको संविधान, २०७२	▪ राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड (भाग १९ : धारा २२८ देखि २३० सम्म) ▪ स्थानीय आर्थिक प्रणाली (भाग १९ : भाग २२८ देखि २३० सम्म) ▪ संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको अधिकार सूची (अनुसूची ५ देखि ९ सम्म)
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	▪ गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार (परिच्छेद ३) ▪ गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तीय अधिकार क्षेत्र (परिच्छेद ९) ▪ गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आर्थिक कार्य प्रणाली (परिच्छेद १०)
अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन	▪ राजस्वको अधिकार (परिच्छेद २) ▪ राजस्वको बाँडफाँड (परिच्छेद ३)

सन्दर्भ सामग्रीहरू	अध्ययनको विषय क्षेत्र
ऐन, २०७४	▪ अनुदानको व्यवस्था (परिच्छेद ४) ▪ वैदेशिक सहायता तथा ऋण (परिच्छेद ५) ▪ आयव्ययको प्रक्षेपण गर्ने (दफा १८) ▪ राजस्व प्रस्ताव तयार गर्ने (दफा १९) ▪ वित्तीय अनुशासन (परिच्छेद ८) ▪ नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले लगाउन सक्ने कर (अनुसूची १, २ र ३) ▪ प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड (अनुसूची ४)
राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४	▪ प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँड तथा अनुदान (परिच्छेद ४)
केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन	▪ स्थानीय सरकार सञ्चालन एनेमा स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी विषयमा भए गरिएका संशोधनहरू
नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ बजेट वक्तव्य र आर्थिक ऐन, २०७८	▪ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार क्षेत्रमा भएका वा हुने संशोधिन प्रावधानहरू
प्रदेश सरकारको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ वार्षिक बजेट वक्तव्य र आर्थिक ऐन, २०७८	▪ स्थानीय तह र प्रदेश सरकार बीच साझा अधिकार सूचीका विषयमा प्रदेश कानुनले गरेको व्यवस्थाहरू
एकीकृत आर्थिक संकेत तथा, वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४	▪ स्थानीय तहको राजस्व प्रक्षेपणको ढाँचामा एकरूपताका लागि
कर तथा गैरकर राजस्व ऐन, २०७५	▪ कर तथा गैरकर सम्बन्धी व्यवस्थाको लागि
प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५	▪ प्रदेश तथा स्थानीय कर बारे जानकारीको लागि
नासोँ गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण (प्रोफाइल)	▪ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार क्षेत्रमा पर्ने स्रोतहरूको आधार बारेको सूचना र तथ्यांकका लागि
नासोँ गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को बजेट तथा कार्यक्रम	▪ स्थानीय राजस्व र आयको प्रवृत्ति विश्लेषणको लागि
नासोँ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८	▪ गाउँपालिकाले तोकेको दर र दायरा सम्बन्धी व्यवस्थाको लागि
नासोँ गाउँपालिकाको राजस्व परामर्श समितिको निर्णयहरू	▪ कर सम्बन्धी निर्णयको लागि
नासोँ गाउँपालिकाको महालेखा परीक्षकको आर्थिक वर्ष ०७४/०७५, ०७५/०७६, ०७६/०७७ को वार्षिक	▪ कर सङ्कलनको अवस्था र अन्य आवश्यक तथ्याङ्कको लागि

सन्दर्भ सामग्रीहरू	अध्ययनको विषय क्षेत्र
प्रतिवेदन	
नासौं गाउँपालिकाको अन्य सान्दर्भिक कार्ययोजनाहरू	▪ गाउँपालिकाको योजनामा आन्तरिक राजस्वको स्रोत र सम्भावनाको लागि
संघ तथा प्रदेशले उपलब्ध गराएका कार्यविधि, दिग्दर्शन, ऐन कानुनका नमुनाहरू	▪ स्थानीय तहको राजस्व अधिकारको उपयोगका लागि कानुनी र नीतिगत व्यवस्था

१.४.२ तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा रूजुसूची विकास

आवश्यक सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरूको टोलीबाट तथ्यांक तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारामहरूको विकास गरिएको थियो । सूचना संकलन फारामलाई अन्तिम रूप दिन यस कार्यमा संलग्न विज्ञहरू बीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना संकलनका लागि तयार गरिएको फारामहरू निम्नानुसार रहेका छन ।

(क) गाउँपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरू सँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना संकलन फारम अनुसूची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यतः गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक बर्षको राजस्व परिचालनको स्थितिबारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारामको प्रयोग गरिएको थियो ।

(ख) राजस्वका शीर्षकगत समुह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम अनुसूची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसारका कर र गैरकरहरूको शीर्षकगत रूपमा वर्तमान समस्याहरू, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नु पर्ने उपायहरू र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधिका बारेमा समुहगत रूपमा छलफल गर्नका लागि यो फाराम प्रयोगमा ल्याइएको थियो । आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना संकलनका लागि तयार गरिएका फारामहरू सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई इमेल एवम् व्यक्तिगत तवरबाट उपलब्ध गराइएको थियो ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना संकलन

परामर्शदाता संस्थाद्धारा गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, कार्यालयका लेखा र राजस्व शाखाका कर्मचारीहरूसँग छलफल गरी आवश्यक तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो । गाउँ सभाको निर्णय पुस्तिकाबाट समेत आवश्यक सूचनाहरू लिइएको थियो । यस क्रममा निम्न तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो ।

- नासौं गाउँपालिकाबारे संक्षिप्त जानकारी,

- वर्तमान राजस्व प्रशासनको अवस्था (संगठन संरचना, कर्मचारी, राजस्व असुली तथा भौतिक सुविधा आदि),
- राजस्व परिचालनका लागि अबलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरू,
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण,
- आन्तरिक आय संकलनको सम्भावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना (सम्बन्धित तथ्याङ्क, सरोकार पक्षहरूसँग छलफल),
- गाउँपालिकाको आ.व. २०७८/०७९ को योजना, नीति, बजेट तथा कार्यक्रम

१.४.४ कार्यशालाका सहभागिहरू

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि सञ्चालन गरिएको कार्यशालाहरूमा सम्बन्धित गाउँ कार्यपालिकाका प्रमुख, वडा अध्यक्षहरू, सदस्यहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व तथा लेखा शाखाका कर्मचारीहरू, विषयगत शाखा प्रमुखहरू (कृषि, पशु, स्वास्थ्य, शिक्षा), वडा सचिवहरू आदिको सहभागिता थियो ।

१.४.५ कार्यशालाहरूको आयोजना

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने सिलसिलामा गाउँपालिकाको कार्यालयमा निम्न दुईवटा कार्यशाला गोष्ठीहरूको आयोजना गरिएको थियो । ती कार्यशालाहरूको संक्षिप्त विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

(क) पहिलो छलफल

मिति २०७८/११/२१ मा नासौँ गाउँपालिकाको वडा नम्बर १ को कार्यालय तालमा कार्यवाहक वडा अध्यक्ष, वडा सदस्यहरू, वडा सचिव, प्राविधिकसहितको उपस्थितिमा एक दिने छलफल आयोजना गरिएको थियो । यसैगरी वडा नम्बर ७ को कार्यालयमा कार्यवहाक वडा अध्यक्ष, वडा सदस्यहरू, वडा सचिव र अन्य व्यक्ति सहभागि भई एक दिने छलफल आयोजना गरिएको थियो ।

(ख) दोश्रो कार्यशाला

नासौँ गाउँपालिकाका अध्यक्षको कार्यकक्षमा २०७८ चैत्र ११ गते दोश्रो कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरिएको थियो । यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य जनप्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरूलाई राजस्व परिचालनका सैद्धान्तिक पक्ष र स्थानीय तहहरूको भूमिका विषयमा जानकारी गराउने रहेको थियो । अभिमुखीकरण तथा प्रारम्भिक कार्यशाला गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री चन्द्र घलेको अध्यक्षतामा भएको थियो । गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री बासुदेव भेटवालले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो भने कार्यक्रमको उद्देश्य माथि सहजकर्ता श्री महेन्द्र प्रसाद लामिछाने र भगवान खनालले प्रकाश पार्नु भएको थियो । यस अभिमुखीकरण कार्यक्रममा कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरू, वडा सचिवहरू र गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो । विज्ञ टोलीद्धारा सहजीकरण गरिएको यस कार्यशालामा कार्यक्रमको उद्देश्य, अवधारणा तथा प्रकृया, राजस्व सम्बन्धी सैद्धान्तिक पक्षहरू, स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा परिचालन

सम्बन्धी व्यवस्था र प्रभावकारी राजस्व प्रशासन र त्यसका पक्षहरूका बारेमा प्रस्तुतिकरण र छलफल गरिएको थियो ।

यसैगरी सोही दिन आयोजित दोश्रो पटकको कार्यशालामा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको तयारी सम्बन्धी प्राविधिक पक्षलाई समेटिएको थियो । यस सन्दर्भमा राजस्व परिचालनमा देखिएका समस्याहरू, सम्भावनाहरू, जिम्मेवारीहरू र कार्यान्वयन गर्ने समयावधि, सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूका बारेमा शीर्षकगत रूपमा छलफल गरिएको थियो । सहभागीहरूलाई निम्न चार समुहमा विभाजन गरि समुहगत रूपमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गर्न लगाई पूर्णसत्रमा सोको प्रस्तुति गरिएको थियो । पूर्णसत्रबाट प्राप्त सुझावहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएको छ । समुह छलफलका लागि बनाइएका समुहहरू यस प्रकार रहेका छन ।

समूह १ : सम्पत्ती कर तथा व्यवसाय कर दर, दायरा र प्रक्षेपण सम्बन्धी छलफल
समूह २ : घरजग्गा रजिष्ट्रेशन, घर बहाल कर तथा बहाल बिटौरी कर सम्बन्धी छलफल
समूह ३ : प्राकृतिक श्रोत बिक्री तथा निकासी कर योजना सम्बन्धी छलफल
समूह ४ : पूर्वाधार उपयोग महशुल सम्बन्धी छलफल

राजस्व शाखाको संस्थागत विकासका सन्दर्भमा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र राजस्व हेर्ने जिम्मेवारी पाएका सम्बन्धित कर्मचारीसँग छलफल गरी वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गरी सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू समेत पहिचान गरिएको थियो । समुहगत अभ्यासलाई पूर्णसत्रमा प्रस्तुत भई सुझाव प्राप्त भएको थियो ।

यस अध्ययनका लागि आवश्यक थप सूचना संकलन तथा तथ्याङ्कहरूका बारेमा पनि छलफल गरिएको थियो । कार्यशालामा प्रस्तुत गरिएका प्रमुख विषयवस्तुहरू निम्नबमोजिमका रहेका थिए :

- राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रतिवेदनमा समावेश भएका मुख्य अंशहरूको बारेमा जानकारी ।
- आन्तरिक स्रोत तर्फको राजस्व संकलन : विगत तथा वर्तमान अवस्था
- राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था ।
- आन्तरिक स्रोत तर्फका राजस्वका प्रमुख स्रोतहरू : हालको अवस्था तथा सम्भावना
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको आधारमा राजस्व प्रक्षेपण ।

१.४.६ प्रतिवेदन तयारी

विभिन्न स्रोतहरू र कार्यशालाहरूबाट प्राप्त सुचना तथा सुझावहरूको आधारमा यो प्रतिवेदन तयार गरिएको हो । यस प्रतिवेदनमा गाउँपालिकाको राजस्व कार्ययोजना, तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिका लागि आय प्रक्षेपण समावेश गरिएको छ । यो प्रतिवेदन तयार गर्दा निम्न प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको छ ।

(क) मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

सर्वप्रथम अध्ययनका क्रममा विभिन्न स्रोतहरूको पुनरावलोकन, गाउँपालिकाबाट प्राप्त अभिलेखहरूको अध्ययन र गाउँपालिकामा आयोजना गरिएको कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त सुझाव र सल्लाहका आधारमा प्रारम्भिक मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो ।

(ख) मस्यौदा प्रतिवेदनबारे सुझाव संकलन

यसरी तयार गरिएको गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई सम्बन्धित पक्षहरू गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान समक्ष पेश गरी आवश्यक सुझावहरू तथा पृष्ठपोषण संकलन गरिएको थियो । सरोकारवाला पक्षहरूबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समावेश गरी मस्यौदा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गर्ने कार्य गरिएको थियो ।

(ग) अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

प्रारम्भिक प्रतिवेदन माथि संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानबाट प्राप्त सुझाव र पृष्ठपोषण समेतलाई समावेश गरी तयार गरिएको मस्यौदा प्रतिवेदन गाउँपालिकामा आयोजना गरिएको तेश्रो तथा अन्तिम कार्यशालामा पेश गरी त्यहाँबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समेत समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.५ योजनाका सीमाहरू

नासोँ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

- गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र सरोकारवाला पक्षहरूसँग गरिएको छलफल र कार्यशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो ।
- वि.स. २०७८ असारमा आएको बाढीले गाउँपालिकाको भवन बगाएको र कतिपय आवश्यक तथ्याङ्कहरू समेत नष्ट भएकाले कतिपय आवश्यक तथ्यांकहरू प्राप्त हुन सकेको छैन ।

परिच्छेद दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

नासोँ गाउँपालिका नेपालको संविधानको धारा २९५ उपधारा ३ बमोजिम नेपाल सरकारबाट २०७३ साल फाल्गुण २७ गते गठित स्थानीय तहहरू मध्येको एक हो । यो गाउँपालिका नेपालको गण्डकी प्रदेश अन्तर्गत मनाङ जिल्लाको तल्लो भेगमा अवस्थित छ । साविकका धारापानी, ताचैबगरछाप र थोँचे गाविसहरू मिलेर बनेको यस गाउँपालिका ७०९.५८ वर्ग कि.मी क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । यहाँको जनसंख्या वि.सं. २०७८ को जनगणना अनुसार १६७१ (महिला ८४०, पुरूष ८३१) पुगेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा गोरखा जिल्ला, पश्चिममा चामे गाउँपालिका र लमजुङ जिल्ला, उत्तरमा नार्पाभूमी गाउँपालिका र चीनको स्वशासित क्षेत्र तिब्बत तथा दक्षिणमा लमजुङ जिल्ला पर्दछन् । यस गाउँपालिकामा ९ वटा वडाहरू छन भने केन्द्र वडा नम्बर ३ धारापानीमा पर्दछ । नासोँ गाउँपालिका नेपालको संघीय संरचना अन्तर्गत प्रतिनिधिसभाको एउटा मात्र निर्वाचन क्षेत्र रहेको मनाङ जिल्ला अन्तर्गतको प्रदेश सभा “क” निर्वाचन क्षेत्र भित्र पर्दछ ।

यस क्षेत्र पर्यटकीय पदयात्राका दृष्टिकोणले महत्वपुर्ण रहेको छ । बर्सेनि हजारौँको संख्यामा स्वदेशी र विदेशी पर्यटकहरू मनाङ जिल्ला प्रवेश गर्ने द्वारको रूपमा यस गाउँपालिकालाई लिन सकिन्छ । अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र पदयात्रा, लार्केपास मनासलु पदयात्रा तथा माथिल्लो मनाङ पदयात्राका लागि यस गाउँपालिका क्षेत्र भएर यात्रा गर्नुपर्दछ । यस गाउँपालिका भित्र पर्यटकको सेवालाई मध्यनजर राख्दै विभिन्न सुविधा सम्पन्न होटल, लज तथा गेष्टहाउसहरू सञ्चालनमा छन् । ग्रामीण भेग भएका कारण शहरी सुविधा भन्दा पनि गाउँले परिवेशमा रमाउने तथा पदयात्राको मज्जा लिन चाहने प्रकृतिप्रेमीका लागि मनाङ अनुपम गन्तव्य हो । यस गाउँपालिकामा विशेष गरी बौद्ध र हिन्दु धर्म मान्ने धर्मावलम्बीको हिस्सा उच्च छ । गुरूङ जातीको बाहुल्यता भएपनि पुनेल, दलितमा विश्वकर्मा जातीहरू पनि रहेको यस गाउँपालिकाका अधिकांश जनताले गुरूङ भाषा बोल्ने गर्दछन् । बेशीसहर-चामे सडक खण्डमा पर्ने यस गाउँपालिकामा सडक यातायातले छोएपनि कच्ची साँघुरो र अत्यन्तै अप्ठ्यारो ग्रामीण सडक भएका कारण यात्रा गर्न सजिलो छैन । सञ्चारको हिसाबले नेपाल टेलिकमको जिएसएम र सीडीएमए मोबाइल फोन सेवाको सुविधा पुगेको अवस्था छ भने निजी कम्पनीहरूले इन्टरनेट सेवा पुऱ्याएका छन् । एकाध ठाउँमा बाहेक अधिकांश जनताले विद्युतको सुविधा उपभोग गरिरहेका पाउन सकिन्छ । खानेपानी तथा सरसफाइको अवस्थालाई हेर्दा कुल जनसंख्याको करिब आधा हिस्साले यो सुविधा उपभोग गरिराखेको अवस्था छ । स्वास्थ्य तथा शिक्षा क्षेत्रमा भने आशातित रूपमा विकास हुन सकेको छैन । कृषियोग्य जमिनको उपलब्धता अत्यन्तै कम रहेको कारण कृषि उपज उत्पादन ज्यादै न्युन भएतापनि पशुपालन व्यवसायलाई भने यहाँका कृषकहरूले केही महत्व दिएको पाउन सकिन्छ । पदमार्ग क्षेत्रमा बसोबास गर्ने बासीन्दाको मुख्य आम्दानीको श्रोत होटल व्यवसाय नै हो भने पदमार्गमा नपर्ने गाउँलेहरू निर्वाहमुखी कृषि र पशुपालन गरी जीवनयापन गर्न बाध्य छन् ।

तालिका २ : गाउँपालिकाको संक्षिप्त जानकारी

समावेश भएका साविक गा.वि.सहरू	धारापानी, ताचैवगरछाप र थोँच
जनसंख्या	१६७१ (महिला ८४०, पुरूष ८३१) *स्रोत : ०७८को जनगणनाको प्रारम्भिक प्रतिवेदन*
क्षेत्रफल	७०९.५८ वर्ग कि.मि
घरधुरी संख्या	४४१, परिवार संख्या ४७१, *स्रोत : ०७८को जनगणनाको प्रारम्भिक प्रतिवेदन*
केन्द्र	धारापानी
वडा संख्या	९
सिमाना	
पूर्व	गोरखा जिल्ला
पश्चिम	चामे गाउँपालिका र लमजुङ जिल्ला
उत्तर	नार्पाभूमी गाउँपालिका र चीनको स्वशासित क्षेत्र तिब्बत तथा दक्षिणमा लमजुङ जिल्ला
दक्षिण	लमजुङ जिल्ला

स्रोतः नेपाल सरकार, नेपाल राजपत्र २०७३ फागुन २७ गते संख्या ५८

यस गाउँपालिकाको साक्षरता दर ८१ प्रतिशत (पुरूष ६७ % र महिला ६५%) छ । यहाँ १३ वटा बाल विकास केन्द्र, ९ वटा आधारभूत विद्यालयहरू र २ वटा माध्यमिक विद्यालयहरू छन् । यस गाउँपालिकामा ३ वटा स्वास्थ्य चौकीहरू र १ वटा आयुर्बेद औषधालय छन् । खानेपानीको अवस्था, गाउँपालिकाको सबै वडामा कच्ची सडक (ट्रयाक मात्र) संजाल पुगेकोको छ । यस्तै १३ वटा सामुदायिक भवनहरु, सामुदायिक ४ वटा र अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रबाट संरक्षित ५ वटा गरि जम्मा ९ वटा सामुदायिक वन रहेका छन । आमा समूह १२ वटा छन् । यस्तै धार्मिक प्रकृतिका संघसंस्थाहरुमा ७ वटा मन्दिर, ६ वटा गुम्वा र १ वटा चर्च रहेका छन् । आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुको लागि खाने बस्ने सुविधा सहितको होटल ९० वटा र ८ वटा रेष्टुरेन्टहरू छन् भने ८ वटा किराना पसलहरु छन् । नासोँ गाउँपालिकामा २ वटा बैंक, १ वटा माइक्रोफाइनान्स र ३ वटा सहकारी संस्था गरि जम्मा ६ वटा वित्तिय संस्थाहरु रहेका छन् । यहाँको मुख्य पेशा कृषि (खेती तथा पशुपालन), होटल व्यवसाय, पर्यटन व्यवसाय र व्यापार हुन् ।

२.२ गाउँ कार्यपालिकाको मानव संशाधनको अवस्था

नासोँ गाउँपालिकाले साविककै संगठन संरचना अनुरूप कार्य सञ्चालन गर्दै आएको छ । तर संघीय सरकारबाट विषयगत शाखामा खटाइएका कर्मचारीहरूलाई पनि विषयगत शाखा गठन गरी सञ्चालन गरिरहेको छ । हाल कायम संगठन संरचना यसप्रकार रहेको छ ।

नासोँ गाउँपालिकामा देहाय अनुसारको कर्मचारी दरबन्दी रहेको छ ।

तालिका ३: गाउँपालिकाको कर्मचारी दरबन्दी सम्बन्धी व्यवस्था

क.स.	पद	तह/श्रेणी	समूह	संख्या
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	१
२	सिभिल इञ्जिनियर	अधिकृत छैठौं	प्राविधिक	१
३	अधिकृत	छैठौ	प्रशासन	२
४	अधिकृत	छैठौं	प्राविधिक	
५	सहायक स्तर	पाँचौं	प्रशासन/प्राविधिक	
६	सहायक स्तर	चौथो	प्रशासन/प्राविधिक	
७	सहायक स्तर	तृतीय	प्रशासन/प्राविधिक	
८	सहायक स्तर	प्रथम	प्रशासन/प्राविधिक	
जम्मा				

स्रोत: नासोँ गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७८

२.३ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

यस गाउँपालिकाको आफ्नै भवन छैन । भाडाको भवनमा कार्यालय प्रयोजनका लागि आवश्यक सामग्रीहरू रहेका छन् । यस्तै २ वटा सवारी साधन र एक एम्बुलेन्स समेत छ ।

परिच्छेद तीन : स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा नासोँ गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता सम्बन्धी विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ ले स्थानीय तहलाई सम्पत्ति कर, घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर, भूमिकर (मालपोन), दण्ड जरिवाना, मनोरञ्जन करलाई स्थानीय तहको एकल अधिकार क्षेत्र भित्र राखेको छ । साथै संविधानको अनुसूची ९ मा सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, पर्यटन शुल्क लगाउने अधिकार तीनै तहको साझा अधिकारको रूपमा राखिएको छ । त्यसैगरी अनुसूची ६ मा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, पर्यटन, कृषि आयमा कर, सेवाशुल्क दस्तुर, दण्ड जरिवाना प्रदेश सरकारको अधिकार क्षेत्रको रूपमा राखेको छ । साथै अनुसूची ५ ले संघीय सरकारलाई भन्सार, अन्तशुल्क, मूल्य अभिबृद्धि कर, संस्थागत आयकर, व्यक्तिगत आयकर, पारिश्रमिक कर तथा राहदानी शुल्क, भिसा शुल्क, पर्यटन दस्तुर, सेवा शुल्क र दण्ड जरिवाना जस्ता गैरकरहरू लगाउने अधिकार दिएको छ । कुनै पनि तहको सरकारले कर लगाउन सक्ने भनेर उल्लेख नभएका विषयमा कर लगाउने व्यवस्था नेपाल सरकारले निर्धारण गरे अनुसार हुने व्यवस्था समेत छ ।

यस्तै अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले एकल कर प्रशासनको मान्यता अनुरूप अनुसूची ६ र ८ मा दोहोरो पर्न गएका घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर र विज्ञापन करबाट प्राप्त आयलाई एउटा तहको सरकारले उठाई आपसमा बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था छ । यस व्यवस्था अनुसार घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क प्रदेश कानुन बमोजिम हाललाई नेपाल सरकाले तोकेको निकाय मार्फत् उठाई सम्बन्धित स्थानीय तहलाई ६० प्रतिशत र प्रदेश सरकारलाई ४० प्रतिशतका दर बाँडफाँट गर्ने, सवारी साधन कर प्रदेश सरकारले उठाई ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारले र ४० प्रतिशत स्थानीय तहले पाउने गरी बाँडफाँट गर्ने, मनोरञ्जन कर प्रदेश कानुन बमोजिम स्थानीय तहले उठाई ६० प्रतिशत स्थानीय तह र ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारले पाउने गरी बाँडफाँट गर्ने र विज्ञापन कर स्थानीय कानुन बमाजिम स्थानीय तहले उठाई ६० प्रतिशत रकम आफूले राखी ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारलाई उपलब्ध गराउने पर्ने हुन्छ ।
साथै सोही ऐनले मूल्य अभिबृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादन तर्फको अन्तशुल्क वापत प्राप्त रकमको ७० प्रतिशत नेपाल सरकारले, १५ प्रतिशत प्रदेश र १५ प्रतिशत स्थानीय तहले पाउने व्यवस्था गरेको छ भने पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज र पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको ५० प्रतिशत नेपाल सरकारले, २५ प्रतिशत रकम सम्बन्धित प्रदेशले र २५ प्रतिशत रकम स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्नुपर्ने व्यवस्था छ ।

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार अन्तरगत स्थानीय तहहरूले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरवहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर लगाउन सक्नेछन र गैरकर

अन्तरगत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना संकलन गर्न सक्नेछन । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरूको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण ***तालिका ७*** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४ : तीन तहको सरकारको राजस्व अधिकार

संघ	प्रदेश	स्थानीय	साझा
• भन्सार • अन्तःशुल्क • मूल्य अभिवृद्धि कर • संस्थागत आयकर • व्यक्तिगत आयकर • पारिश्रमिक कर • राहदानी शुल्क • भिसा शुल्क • पर्यटन दस्तुर • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना	• घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, • सवारी साधन कर • मनोरञ्जन कर • विज्ञापन कर • पर्यटन • कृषि आयमा कर • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना	• सम्पत्ति कर • घर बहाल कर • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क • सवारी साधन कर • सेवा शुल्क दस्तुर • पर्यटन शुल्क • विज्ञापन कर • व्यवसाय कर • भूमिकर (मालपोत) • दण्ड जरिवाना • मनोरञ्जन कर • मालपोत संकलन	• सेवा शुल्क, • दस्तुर, • दण्ड जरिवाना • प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, • पर्यटन शुल्क

स्रोत : नेपालको संविधान, २०७२

कानुनी व्यवस्था

स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारका सम्बन्धमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारलाई थप स्पष्ट पार्न निम्नानुसारको थप व्यवस्था कानुनले गरेको छ ।

(क) एकल कर प्रशासन

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को, (१) दफा ५ को सट्टा नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७५ ले एक कर प्रशासन सम्बन्धमा देहाय बमोजिम संशोधन गरेको छ :

(१) यस ऐन तथा प्रचलित कानुनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संविधानको अनुसूचीमा प्रदेश र स्थानीय तह दुवैको अधिकार सूचीमा रहेका देहायको कर देहाय बमोजिम लगाइने र उठाइने छ :

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने, तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउनेछ ।

(ख) घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने,

(ग) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने,

(घ) विज्ञापन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकम मध्ये साठी प्रतिशत रकम गाउँपालिका वा नगरपालिकाले स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गरी चालीस प्रतिशत रकम मासिक रूपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(ख) स्थानीय तह र प्रदेश बीच राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

आर्थिक ऐन २०७८ ले प्रदेश र स्थानीय तह वीचमा राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धी निम्नानुसारको व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका ५: स्थानीय र प्रदेश तह बीचको राजस्व बाँडफाँट

करका क्षेत्रहरू	संकलन गर्ने तह	राजस्व बाँडफाँट (प्रतिशतमा)	
		प्रदेश	स्थानीय तह
सवारी साधन कर	प्रदेश	६०	४०
रजिष्ट्रेशन शुल्क	स्थानीय	४०	६०
मनोरञ्जन कर	स्थानीय	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय	४०	६०

स्रोत: आर्थिक ऐन, २०७८

(ग) सम्पत्ती कर सम्बन्धी व्यवस्था

आर्थिक ऐन २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५५ मा भएको सम्पत्ति करको व्यवस्थामा संशोधन गरी देहाय अनुसारको व्यवस्था गरिएको छ ।

१. दफा ५५ सम्पत्ति कर (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र सो ले चर्चेको (प्लेन्थ एरिया) जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउने छ ।

स्पष्टीकरण : यस उपदफाको प्रयोजनका लागि चर्चेको जग्गा भन्नाले भवन र भवनले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा वा पाँच हजार चार सय छहत्तर वर्ग फीट जग्गा मध्ये जुन घटी हुन्छ त्यसलाई सम्झनु पर्दछ । (२) उपदफा (१) बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउने भनि तोकेको घरजग्गा बाहेकका अन्य जग्गा भएमा दफा ५६ बमोजिम भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्नेछ । (३) उपदफा (१) बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउँदा देहायबमोजिमका विषयलाई आधार लिनुपर्नेछ :

(क) घर र जग्गाको आकार प्रकार र बनौट

(ख) घर र जग्गाको प्रचलिन बजार मूल्य तथा घरको हकमा ह्रासमूल्य

(ग) घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(२) दफा ५६ को सट्टा देहायको दफा ५६ राखिएको छ :

५६. भूमिकर (मालपोत): गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको दफा ५५ बमोजिम सम्पत्ति कर लागेको जग्गा बाहेकको अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनेछ ।

(घ) प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तरगत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा निम्न व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका ६: प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

श्रोतहरू	**संघ**	**प्रदेश**	**स्थानीय तह**
पर्वतारोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
वन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४, अनुसूची ४

(ङ) कर राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त शुल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई संघीय विभाज्य कोषमा राखी सो रकम मध्येबाट संघीय सरकारले सत्तरी प्रतिशत, प्रदेशले पन्ध्र प्रतिशत र स्थानीय सरकारले पन्ध्र प्रतिशत बाडँफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका ७ : कर राजस्वको बाँडफाँट

श्रोतहरू	**संघ**	**प्रदेश**	**स्थानीय तह**
मूल्य अभिबृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ (६)

राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरूका बीचमा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरू, राजस्वको बाँडफाँट गर्दा लिईने आधारहरू र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिइने आधार र मापदण्डहरू तयार गरी कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा

अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरूलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सोसँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस समेत गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ।

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

सामान्यत यस गाउँपालिकाले आन्तरिक राजस्व परिचालनसँग सम्बन्धित अधिकारहरू प्रयोग गर्दै आइरहेको छ साथै राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा हालसम्म निम्न बमोजिम प्रयासहरू गरेको छ।

राजस्व परामर्श समितिको गठन र क्रियाशिलता

गाउँकार्यपालिकाले २०७४ असारमा देहाय बमोजिमको ७ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ :

तालिका ८ : राजस्व परामर्श समिति

क.सं.	पद	जिम्मेवारी
१	उपाध्यक्ष, गाउँपालिका	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	कार्यपालिका सदस्यहरू मध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेको महिला सदस्य	सदस्य
४	कार्यपालिका सदस्यहरू मध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेको सदस्य	सदस्य
५	उधोगी व्यवसायी	सदस्य
६	उधोग व्यपार संघ	सदस्य
७	गाउँपालिकाको राजस्व शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

स्रोत: नार्सों गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, २०७८

राजस्व परामर्श समितिले विभिन्न छलफल तथा बैठकहरू सम्पन्न गरी राजस्वका दररेटहरू तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत सुझावहरू गरी गाउँकार्यसमिति समक्ष पेश गरेको छ।

गाउँसभाले गरेका राजस्वसम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरू

राजस्व परामर्श समितिले गरेका राजस्वका दररेट तथा अन्य नीतिगत निर्णयहरूलाई अनुमोदन गर्दै राजस्व संकलन तथा सोका दररेटहरू आ.व २०७८/०७९ को श्रावण १ गते देखि लागू गर्ने निर्णय गाउँसभाले गरेको छ। गाउँपालिकाको आ.व २०७८/०७९ को आर्थिक ऐन तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ९ : नार्सों गाउँपालिकाको आ.व २०७८/०७९ को आर्थिक ऐन

१. मालपोत दर जग्गाको प्रकार	अब्बल	दोयम	सीम	चहार	खोरिया पाखा(पाचौं)
५ रोपनीसम्मको	९०	७०	५०	३०	२०

लागि					
५ रोपनी भन्दा बढी प्रत्येक १ रोपनीको लागि	३०	२५	२०	१५	१०

२.घर जग्गा बहाल करको दर

भाडामा दिएको सम्पत्ति तथा अन्य बहाल करको लागि १० प्रतिशत कर लगाउने । साथै वैदेशिक प्रयोजनका लागि सम्पत्ति तथा अन्य बहाल कर निर्धारण प्रमाणित गर्दा कुल मूल्यांकनको १ प्रतिशत कर लिने ।

३. व्यवसाय दर्ता कर तथा नवीकरण दस्तुर तथा अन्य दस्तुरको दर

क.श	व्यवसायको प्रकार	कारोबारको अवस्था	आव २०७६/०७७ करको दर (वार्षिक) रूपैयाँ	आव २०७७/०७८ का लागि प्रस्तावित करको दर्ता कर (वार्षिक) रूपैयाँ	आव २०७८/०७९ का लागि प्रस्तावित करको दर्ता कर (वार्षिक) रूपैयाँ	कैफियत
१	होटल व्यवसाय	वार्षिक ३ लाखसम्मको कारोबार हुने	२०००	२०००	१५००	
		बार्षिक ३ लाखदेखि ५ लाखसम्मको कारोबार हुने	३०००	३०००	२०००	
		वार्षिक ५ लाखदेखि १० लाख सम्म कारोबार हुने	५०००	५०००	२५००	
		वार्षिक ५ लाखदेखि १० लाखसम्म कारोबार हुने	५०००	५०००	२५००	
		वार्षिक १० लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	५०००	५०००	२५००	
		वार्षिक १० लाख भन्दा बढी करोबार हुने	७०००	७०००	३०००	
२	हार्डवेयर तथा सेनेटरी	बार्षिक ५ लाखसम्मको	२५००	२५००	२०००	

		कारावोर हुने				
		वार्षिक ५ लाख भन्दा बढी हुने कारोबार हुने	४०००	३५००	३०००	
३	होमस्टे व्यवसाय	वार्षिक एकमुष्ट	२०००	३०००	२०००	
४	कपडा तथा फेन्सी बिक्री बितरण	वार्षिक ३ लाखसम्मको कारोबार हुने	२५००	२५००	२०००	
		वार्षिक ३ लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	५०००	३०००	३०००	
५	कस्मेटिक तथा ब्युटीपार्लर	बार्षिक २ लाखसम्मको कारोबार हुने	१५००	२०००	१५००	
		वार्षिक २ लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	२५००	२५००	२०००	
६	मदिरा बिक्री बितरण	वार्षिक २ लाखसम्मको कारोबार हुन	२५००	५०००	४०००	
		बार्षिक २ लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	४०००	७०००	५०००	
७	प्लाष्टिक तथा भाडा पसल	वार्षिक २ लाखसम्मको कारोबार हुने	२०००	२०००	१५००	
		वार्षिक २ लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	२५००	२५००	२०००	
८	उपभोग्य सामग्री, किराना पसल	वार्षिक २ लाखसम्मको कारोबार हुने	१५००	२०००	१५००	
		वार्षिक २ लाख भन्दा बढी करोबार हुने	२५००	२५००	२०००	
९	फ्रेस हाउस सञ्चालन	वार्षिक लाखसम्मको कारोबार हुने	१५००	२०००	१५००	
		वार्षिक २ लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	२५००	२५००	२०००	
१०	सुनचाँदी, ज्वेलरी	वार्षिक १०	२५००	२५००	२०००	

		लाखसम्मको कारावेर हुने				
		वार्षिक १० लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	४०००	४०००	३०००	
११	फर्निचर, उद्योग, बिक्री बितरण	वार्षिक ३ लाखसम्मको कारोबार हुने	२५००	२५००	२०००	
		वार्षिक ३ लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	३५००	३५००	२५००	
१२	इलेक्ट्रिक तथा इलेक्ट्रोनिक कारोबार	वार्षिक २ लाखसम्मको कारोबार हुने	१५००	२०००	१५००	
		वार्षिक २ लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	२५००	२५००	२०००	
१३	मोटरवर्कसप	वार्षिक २ लाख सम्मको कारोबार हुने	१५००	२०००	१५००	
		वार्षिक २ लाख भन्दा बढी कारोबार हुने	२५००	२०००	१०००	
१४	सिलाइ तथा टेलरिङ व्यवसाय	वार्षिक एकमुष्ट	१५००	१५००	१०००	
१५	व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन	वार्षिक २ लाखसम्को कारेबार हुने	१५००	१५००	१०००	
		वार्षिक २ लाख भन्दा बढी	२५००	२५००	२०००	
१६	निर्माण व्यवसाय (घ) वर्ष	सबै खालका	०	१००००	८०००	
१७	क्रसर उद्योग	सबै खालका	०	२००००	१५०००	
१८	गिट्टी, बालुवा तथा माटोमा आधारित (ब्लक ईंट्टा विद्युतीय पोल र हुयम पाइप आदि)	सबै खालका	०	२००००	१५०००	
१९	हेयर कटिङ एण्ड सैलुन	सबै खालका	०	१०००	५००	
२०	माथिका दुई वा	इजाजत प्राप्त				

२०	सो भन्दा बढी मिश्रित कारोबार गर्ने	मुख्य कारबारको लागि माथि तोकिए बमोजिम हुने र थप प्रत्येक काराबोर लागि माथि तोकिएको न्युनतम दरको ५० प्रतिशतका दरले बढ्दै जाने				
२१	माथि उल्लेखित बाहेकका अन्य स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्र दर्ता तथा नवीकरण सम्बन्धमा	• साना खालका • मझौला खालका • ठूला खालका	• २००० • ४००० • ८०००			
२२	व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र प्रतिलिपि	सबै खालका	५००			
२३	व्यवसाय नविकरण (क्र.स १ देखि १९ सम्म) अन्य सबै खाले		• ३०० • १०००			

४. जडिबुटी, कबाडी र जीवजन्तुको करको दर

क्र.स	मालसामान	प्रतिइकाई	दर रू	कैफियत
१	यार्चागुम्बा	प्रतिकेजी	१०००	
२	वनलसुन	प्रतिकेजी	२००	
३	सतुवा	प्रतिकेजी	१००	
४	गुच्छे च्याउ	प्रतिकेजी	२००	
५	निरमसी	प्रतिकेजी	१००	
६	धुपी	प्रतिकेजी	५	
७	सुगन्धवाल	प्रतिकेजी	५	

५ मनोरञ्जन करको दर

१	मनोरञ्जन सम्बन्धी मध्यम	पटके दर	कैफियत
१	पटके भिडियो देखाउनेका हकमा		प्रदेश सरकारबाट स्वीकृत ताकेका दर अनुसार लिइने
२	व्यावसायिक भिडियो		
३	सांस्कृतिक कार्यक्रम		
४	फिल्म सुटिङ ठूलो पर्दा		
५	फिल्म सुटिङ सानो		

	पर्दा	
६	गीतको भिडियो सुटिङ	
६. विभिन्न सेवामा लाग्ने शुल्क तथा दस्तुरको दर		
१	नागरिकता सिफारिस	४००
२	नागरिकता प्रतिलिपि सिफारिस	४००
३	पेन्सन पट्टा नामसारी सिफारिस	५००
४	जग्गा नामसारी	५००
५	चार किल्ला प्रमाणित	५००
६	धितो मुल्यांकन, सम्पत्ति मूल्यांकन	कुल धितोको ०.२ प्रतिशत
७	आर्थिक सहायता, छात्रवृत्ति सिफारिस	निशुल्क
८	नाता प्रमाणित	५००
९	वडाबाट प्रदान गरिने अन्य सिफारिस नेपालीमा	३००
१०	अंग्रेजी सिफारिस, विदेश जाने प्रयोजको लागि सिफारिस	१०००
११	३५ दिन पछिको पञ्जिकरण दर्ता	५०
१२	पञ्जिकरण प्रतिलिपि	४००
१३	पञ्जिकरण विवरण सञ्चाउन सिफारिस	१०००
१४	गाउँ कार्यपालिकाबाट दिइने सिफारिस	५००
१५	गाउँ कार्यपालिकाबाट दिइने सिफारिस (नेपाली)मा	५००
१६	कन्सुलर प्रमाणिकरण	१०००
१७	बैंक खाता खोल्ने बन्द गर्ने सिफारिस	५००
१८	मेलमिलाप न्यायिक समिति	१०००
१९	वार्षिक आय प्रमाणित	०.२ प्रतिशत कुल वार्षिक

स्रोत : नासोँ गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को आर्थिक ऐन

आ.व.२०७८/०७९ को लागि स्विकृत नीति, कार्यक्रम तथा बजेटमा राजस्व परिचालनसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रमहरू देहाय बमोजिम छन् :

- संविधान र संघीय कानुनी प्रावधान अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त अधिकार क्षेत्र भित्र रही समतामुलक, प्रगतिशील र न्यायपूर्ण पद्धति अपनाई कर तथा राजस्व निर्धारण गरिने छ।
- सरोकारवाला करदाताहरूको सहभागितामा राजस्व अभिबृद्धि गरी कुल बजेटमा आन्तरिक आम्दानीको अंशलाई बढाउदै लगिने छ।

- गाउँपालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गरी थप राजस्वका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्दै आगामी वर्षदेखि राजस्व अभिबृद्धि गर्ने प्रयास गरिनेछ ।

३.३ आन्तरिक राजस्व संकलनको आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

नासोँ गाउँपालिकाको वर्तमान संगठन तालिकामा राजस्व प्रशासन शाखाको व्यवस्था भएअनुसार सहायक स्तर (पाँचौ तह) को एक जना कर्मचारीको व्यवस्था गरिएको छ । राजस्व संकलन सम्बन्धी कार्यहरू वडा कार्यालयहरू मार्फत पनि सञ्चालन गरिएका छन् । वडा सचिवहरूले पनि राजस्व संकलन गर्दछन । यस गाउँपालिकाले राजस्व सम्बन्धी ऐन तथा कार्यविधिहरू तय गरी कार्य सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ । गाउँपालिकाले आन्तरिक राजस्व परिचालनलाई थप सूचनामूलक एवं प्रभावकारी बनाउन राजस्व स्रोतहरू तथा स्रोतगत अनुसारका सम्भावित करदाताहरूको अभिलेख, तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

३.३.१ स्थानीय कर तथा गैर कर राजस्व

नासोँ गाउँपालिकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र गाउँपालिकाका अन्य ऐन अनुसारका राजस्व अधिकार प्रयोग गरी राजस्व संकलन गर्दै आएको छ । हालको कानुनी प्रावधान अनुसार गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्व अधिकारको प्रयोगको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गर्दा राजस्व परिचालनमा उपलब्ध दस्तावेजहरू तथा छलफलबाट प्राप्त जानकारीका आधारमा गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको वर्तमान निम्न अनुसार छ ।

तालिका १० : राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/नभएको
क.	**कर तर्फ**			
१.	सम्पत्ति (घरजग्गा) कर	भएको	भएको	नभएको
२.	भूमि कर (मालपोत)	भएको	भएको	भएको
३.	घर जग्गाबहाल कर	भएको	भएको	नभएको
४.	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
५.	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	भएको	भएको	नभएको
६.	जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु निकासी कर	भएको	भएको	भएको
७.	मनोरञ्जन कर	भएको	भएको	नभएको
८.	विज्ञापन कर	भएको	भएको	नभएको
ख.	**अन्य राजस्व**			
१.	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको बिक्री तथा निकासी शुल्क	भएको	भएको	नभएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/नभएको
२.	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	नभएको
३.	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क	भएको	भएको	भएको
४.	वहालविटौरी शुल्क	भएको	भएको	नभएको
५.	पार्किङ्ग शुल्क	नभएको	भएको	नभएको
६.	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
७.	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	नभएको	नभएको
८.	स्थानीय विद्युत महसुल	भएको	नभएको	नभएको
९.	धार्मिक, मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
१०.	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क			नभएको
११.	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			नभएको
१२.	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको
१३.	वडामार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
१४.	दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

स्रोतः नार्सों गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, २०७८

परिच्छेद चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाले विगत आर्थिक वर्षहरूमा परिचालन गरेको आन्तरिक तथा बाह्य आयको अवस्था तथा आयको औसत बृद्धिदर आदिको समीक्षा तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

नासोँ गाउँपालिकाले राजस्व परिचालन सम्बन्धी निम्नलिखित नीतिहरू अबलम्बन गरेको छ ।

१. गाउँपालिकाका कार्यालयमा एउटा छुट्टै राजश्व शाखा स्थापना गरि आवस्यक कर्मचारीको व्यवस्था गरि राजश्व सम्बन्धी जिम्मेवारी दिइनेछ ।

२. कृषि तथा पशुपन्छी पेशालाई व्यावसायीकतामा लैजान व्यवसाय दर्ता तथा नविकरणको लागि अभिमुखिकरण र प्रोत्साहन गरिनेछ ।

३. कर शिक्षाको प्रवर्द्धन गर्दै करको दायरालाई वृद्धि गर्दै लगिनेछ ।

४. कर जनचेतना कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

यस गाउँपालिकामा हालसम्म राजस्व संकलनको लागि राजस्व शाखा बनेको छैन भने वडा कार्यालय मार्फत् वडा सचिवहरूले सामान्य राजस्व संकलन गर्दै आएका छन् । हालसम्म आन्तरिक राजस्व संकलनको लागि कुनै पनि सफ्टवेयरको प्रयोग गरिएको छैन र हातैले विल काट्ने गरिन्छ

४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन

नासोँ गाउँपालिकाले राजस्व अधिकारका स्रोतहरूको परिचालन गर्दै आइरहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुरूपका थप स्रोत परिचालनबारे पनि दरहरू निर्धारण गरी आ.व.२०७८/०७९ को लागि आय अनुमान गरेको थियो । गाउँपालिकाको गत तीन वर्षको यथार्थ आय र चालु आ.व.को अनुमानित आय विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ । यस अनुसार आ.व. २०७५/०७६ मा कूल आन्तरिक आय तेइस लाख पैतालिस हजार एक सय सतासी रूपैयाँ नब्बे पैसा (२३,४५,१८७।९०), आ.व.२०७६/०७७ मा सत्ताइस लाख चौध हजार सात सय तेत्तिस रूपैयाँ (२७,१४,७३३।९२) र आ.व. २०७७/०७८ मा चौबिस लाख एकानब्बे हजार आठसय पैतिस रूपैयाँ पचास पैसा (२४,९१८३५।५०) भएको देखिन्छ । आ.व.२०७८/०७९ का लागि उन्नाइस लाख पचास हजार (१९,५०,०००) रूपैयाँ अनुमान गरिएको छ । तल तालिकामा संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण बापतका रकम उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ११ : गाउँपालिकाको तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आय (रकम रू.मा)

क्र.स.	आय शीर्षकहरू	तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आय			तीन वर्षको औषत आय
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	

क.स.	आय शीर्षकहरू	तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आय			तीन वर्षको औसत आय
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	
क.	**आन्तरिक तर्फ**				
१	मालपोत कर	४८०७१४	२८५७०९	३०४१५६	३५६८६०
२	घर जग्गा (सम्पत्ति) कर	०	०	०	०
३	घर वहाल कर	१६१२३७	१६०१०२	५३०७६	१२४८०५
४	बहालविटौरी कर	१२१११६	०	०	४०३७२
५	व्यवसाय कर	२५६६००	६०५५०	५३२००	१२३४५०
६	साना सवारी साधन कर	०	०	०	०
७	विज्ञापन कर	०	०	०	१०००००
८	मनोरन्जन कर	५०००	०	०	१६६७
९	सार्वजनिक संरचना मर्मत संभार शुल्क	०	०	०	१५००००
१०	प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर	२६२५००	०	०	८७५००
११	घर नक्सा दस्तुर	०	०	०	३०००००
१२	अन्य दस्तुर	०	०	०	२५००००
१३	सेवाशुल्क तथा सिफारिस	२५२३६१	१४८४५०	८२१६८	१६०९९३
१४	प्रशासनिक शुल्क तथा दण्ड सजाय	०	०	०	२५०००
१५	सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर	०	७५९५०	२६४४२२	११३४५७
१६	सरसफाइ शुल्क	०	०	०	०
१७	पार्किङ्ग	०	०	०	०
१८	व्यक्तिगत घटना दर्ता (दण्ड जरिवाना दस्तुर)	०	०	०	५००००
१९	व्यवसाय, संस्थादर्ता/नवीकरण	०	१७१५०५	१४०००	६१८३५
२०	अनुमति/आबद्धता/	०	०	०	०
२१	अन्य	८०५९२५	१८१२४६८	१५२९९१६	१३८२७७०
जम्मा आन्तरिक आय		**२३४५४५३**	**२७१४७३४**	**२३००९३८**	**३३२८७०८**
ख.	संघ राजस्व बाँडफाँट	२५६४३०९०	२६१२५६४२	१३६७३१२	१७७१२०१५
ग.	प्रदेश राजस्व बाँडफाँट	०	०	३२२९४९९६	३२२९४९९६
घ.	अन्य आन्तरिक आय	२०६७३३५२	२५७६६०००	२५५०८५८३	२३९८२६४५
ङ	संघ सरकारको अनुदान	*१३८३६७०९०*	*१७३३३५०००*	*१८११४५८१०*	*१७०९४९३००*
१	समानीकरण अनुदान	*६००००००० *	*६६४००००० *	*६७१००००० *	*६४५००००० *
२	सशर्त अनुदान	७८३६७०९०	९६९३५०००	११४०४५८१०	९६४४९३००

क.स.	आय शीर्षकहरू	तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आय			तीन वर्षको औषत आय
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	
३	विशेष अनुदान	०	१००००००००	०	१००००००००
४	समपुरक अनुदान	०	०	०	०
च.	**प्रदेश सरकारको अनुदान**	*१२१०६४८५*	*३०६०९०००*	*२२१५००००*	*२१६२१८२८*
१	समानीकरण	१०६०७०००	११७५९०००	१२१५००००	११५०५३३३
२	सशर्त अनुदान	*१४९९४८५*	८८५००००	५००००००	५११६४९५
३	विशेष अनुदान	०	१००००००००	५००००००	५००००००
४	समपुरक अनुदान	०	०	०	०
	कुल जम्मा (रू.)	१९९१३५४७०	२५८५५०३७६	२६४७६७६३९	२६९८८९४९३
	कुल बजेटमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशतमा)	१.१८	१.०५	०.८७	१.२३

स्रोतः नासोँ गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, २०७८

नासों गाउँपालिकाले राजस्व अधिकारहरूको प्रयोग गर्दै आएको छ र आन्तरिक राजस्व कूल औषतमा १.१३ प्रतिशत संकलन गर्न सकेको देखिन्छ।

परिच्छेद पाँच : राजस्व सुधार कार्ययोजना

५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको नासोँ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने आधारमा गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गरिएको राजस्व प्रक्षेपणको विवरण पनि यसै परिच्छेदमा प्रस्तुत गरिएको छ । सो प्रक्षेपणको लागि लिनुपर्ने रणनीतिहरू तथा कार्यनीतिहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

५.१.१ रणनीतिहरू

सामान्यत नासोँ गाउँपालिकाले प्रचलित कानुन अनुसारका राजस्वका स्रोतहरू परिचालन गर्दै आइरहेको छ । नेपालको संविधान, २०७२ अनुसार गाउँपालिका स्थानीय सरकारको रूपमा रूपान्तरण भएको छ । यस सन्दर्भमा नासोँ गाउँपालिकाले आफ्ना आन्तरिक स्रोतहरू परिचालन गरी आत्मनिर्भर तर्फ उन्मुख हुँदै जानु पर्नेछ ।

यी तथ्यहरूलाई समेत मध्ययनगर राखी आन्तरिक राजस्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसारका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ ।

(क) राजस्वका सबै प्रकारका स्रोतहरू पहिचान गरी करहरूको दायरा विस्तार गरिनेछ ।

(ख) गाउँपालिकाको समग्र राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्न स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको क्षमता बृद्धिका साथै राजस्व शाखाको गठन गरी सुदृढ बनाइनेछ

(ग) कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवं विषय क्षेत्रसँग आबद्ध गराउदै लगानी गरिनेछ ।

(घ) राजस्व परिचालनका सबै पक्षमा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरूको सहभागिता जुटाइनेछ । यसैगरी कर संकलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति, आमा समूहसँग सहकार्य गरिनेछ ।

(ङ) कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराइनेछ । कर सम्बन्धी सूचनाहरूमा नागरिकहरूको पहुँच पुऱ्याइनेछ ।

(च) राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन संघीय सरकार, अन्य स्थानीय तह प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइनेछ ।

(छ) राजस्व परिचालनलाई समावेशी एवं प्रगतिशील बनाइनेछ ।

(ज) अनुगमन संयन्त्रको परिचालन मार्फत राजस्व चुहावट नियन्त्रण गरिनेछ ।

(झ) राजस्व (कर) परीक्षण (Tax Audit) को व्यवस्था मिलाइनेछ ।

५.१.२ कार्यनीतिहरू

उपरोक्त रणनीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्न निम्न अनुसारका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ।

- राजस्वका विभिन्न क्षेत्र/स्रोत अनुसार ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरू निर्माण एवम् संशोधन गर्न विज्ञ समेतको संलग्नतामा विद्यमान ऐन, नियमको पुनरावलोकन गरिनेछ। संघीय तथा प्रादेशिक ऐन अनुरूप गाउँपालिकाको ऐनमा सुधार गरिनेछ।
- आन्तरिक राजस्वका विभिन्न स्रोतहरूबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरूको यकिन तथ्याङ्क, सूचना संकलन गर्न कार्यदलहरू बनाई वडागत रूपमा परिचालन गरिनेछ। करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ।
- आयआर्जन समेत हुने गाउँपालिकाका पूर्वाधारहरूको विस्तार एवम् स्तरोन्नति गर्दै लगिनेछ
- गाउँपालिकाको राजस्व शाखा गठन गरी आवश्यक दरबन्दी पूर्ति गरिनेछ।
- स्थानीय राजस्व परामर्श समिति तथा राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरूका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ।
- राजस्व अभिलेखलाई वडा स्तरदेखि नै व्यवस्थित गरिनेछ।
- राजस्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरण, सफ्टवेयर आदिको प्रबन्ध मिलाइ वडा कार्यालयहरूसँग सूचना सञ्जालको व्यवस्था गरिनेछ। सूचना प्रविधिमा आधारित अभिलेखको व्यवस्था गरिनेछ।
- राजस्व स्रोतका दायराको तथ्याङ्क संकलन गरी सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रूपमा करदाताहरूको संख्या बढाउदै लगिनेछ।
- सम्बन्धित स्रोतबाट संकलन हुने राजस्वलाई सो स्रोतसँग सम्बन्धित करदाताहरूको हितमा सार्वजनिक खर्च गर्ने, पूर्वाधारहरूको विकास तथा स्तरोन्नति कार्यमा लगानी गर्दै लगिनेछ।
- राजस्वको स्रोत बृद्धि गर्ने पुँजी लगानीका आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ। सम्भाव्य आयोजनाहरूको कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ।
- पर्यटन प्रवर्धन गर्न पूर्वाधारहरूको विकास गरिनेछ। साथै पर्यटन विकासमा निजी क्षेत्रसँग साझेदारीको पहल गरिनेछ।
- पूर्वाधार उपयोग महशुल, निकासी महशुल, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न निजी क्षेत्र, व्यवसायीसँग सहकार्य गरिनेछ।
- नियमित एवं बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गरिनेछ। साथै समयमा कर तिर्ने करदातालाई कर छुटको व्यवस्था गरिनेछ।
- स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने कर सचेतना कार्य समुदाय/टोल एवं वडास्तरमा सञ्चालन गरिनेछ।
- कर/राजस्व सूचना जानकारी अर्धवार्षिक एवं वार्षिक प्रतिवेदन गाउँपालिकाको वेबसाइटमा राखिनेछ। साथै यस्तो सूचनाहरू स्थानीय स्तरमा पहुँच हुने एफ.एम. रेडियो, अनलाइन न्युज पोर्टल वा पत्रपत्रिका मार्फत प्रकाशन/प्रसारण गरिनेछ।

- राजस्वसँग सम्बन्धित विषयमा संघ, प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्यव समितिसँग नियमित अन्तरक्रिया सञ्चालन गरिनेछ । यसैगरी अन्य छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय वैठक आयोजना गरी राजस्व संकलनका सवालहरूबारे छलफल गरी समाधान गरिनेछ ।
- प्रादेशिक तथा जिल्लाका स्थानीय तह स्तरमा राजस्व परिचालन बारे ज्ञान, सिप, अनुभव आदानप्रदान गरिनेछ ।
- समावेशीतालाई ध्यान दिई तथ्याङ्क सूचनालाई खण्डीकृत गरी व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- महिला घरमुली, विपन्न वर्गलाई सम्पत्ति कर, रजिष्ट्रेशन दस्तुर, व्यवसाय कर, आदिमा सहुलियत प्रदान गरिनेछ ।

यस अध्ययन र गाउँपालिका स्तरीय छलफलका आधारमा तयार गरिएको राजस्व सुधार कार्ययोजना देहाय बमोजिमको रहेको छ :

तालिका १२ : राजस्व सुधार कार्ययोजना

<table>
<tr><th>सुधारका क्षेत्रहरू</th><th>सुधारका क्रियाकलापहरू</th><th>समयावधि</th><th>जिम्मेवारी</th></tr>
<tr><td colspan="4">(क) कर तथा गैह्र कर राजस्व</td></tr>
<tr><td rowspan="2">सम्पत्ति(घरजग्गा) कर</td><td>- सम्पत्ति (घरजग्गा) कर लागू गर्ने बारे नगर कार्यपालिका र गाउँसभाले निर्णय गर्ने
- घरजग्गा कर कार्यान्वयन कार्यविधि तयार गरी गाउँसभाबाट पास गर्ने
- मूल्याङ्कन समिति गठन गरी घरजग्गा मूल्याङ्कन दर निर्धारण गर्ने,</td><td rowspan="2">आ.व. २०७९/०८० भित्र</td><td rowspan="2">गाउँ कार्यपालिका, गाउँसभा, राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र राजस्व शाखा</td></tr>
<tr><td>- घरजग्गाका करदाता सर्वेक्षण गरी करदाताको व्यक्तिगत फाइल (तथ्याङ्क संकलन) तयार गर्ने</td></tr>
<tr><td>भूमिकर (मालपोत)</td><td>- मालपोत अभिलेख अद्यावधिक गर्ने
- कर सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</td><td>२०७९ आश्विन</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">व्यवसाय कर</td><td>- गाउँपालिका भित्र रहेका सबै प्रकारका व्यवसायीहरूको तथ्याङ्क लिने तथा लगत अद्यावधिक गर्ने</td><td>२०७९ आश्विन</td><td>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र वडा कार्यालयहरू</td></tr>
<tr><td>- व्यवसायीहरूलाई कर सम्बन्धी सचेतना अभिमुखीकरण आयोजना गर्ने</td><td rowspan="2">२०७९ आश्विन सम्म</td><td rowspan="2">प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत</td></tr>
<tr><td>- दर्ता नभएका व्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत सूचना जारी गर्ने</td></tr>
<tr><td>- निर्धारित समयमा कर तिर्ने</td><td>आ.व.</td><td>राजस्व परामर्श</td></tr>
</table>

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	व्यवसायीलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	२०७९/८० भित्र	समिति राजस्व शाखा
	- व्यवसायीहरूसँग नियमित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका
सवारी कर	- प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने	नियमित	अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
घर जग्गा वहाल कर	- घर तथा जग्गा वहालमा लगाउने घरधनीहरूको विवरण संकलन गर्ने । - घर तथा जग्गाको वहाल दर पुनरावलोकन गर्ने	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति राजस्व शाखा
वहाल विटौरी शुल्क	- सार्वजनिक जग्गाहरूको पहिचान गरी नापनक्सा अद्यावधिक गर्ने, - आय बृद्धि हुने आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने - पुँजीगत लगानीका प्रस्तावहरू तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने	आगामी आ.व. देखि नियमित	प्रमुख प्रशासकीय अधिृकत, राजस्व परामर्श समिति
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	- दर्ता गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरूको विवरण संकलन गर्ने - व्यवसायीहरूलाई दर्ताका लागि आह्वान गर्ने	२०७९ पुष मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, राजस्व शाखा
पर्यटन सेवा शुल्क	- धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरूको विकास गर्दै पर्यटकीय सेवाहरूको व्यवस्थापन गरी शुल्क लगाउने	२०७९ चैत्रसम्म	राजस्व शाखा, प्रशासन शाखा, गाउँकार्यपालिका
अन्य दस्तुर तथा सेवा शुल्क	- सेवा शुल्क लगायतका सिफारिस र प्रमाणीकरण दस्तुर सम्बन्धमा गाउँसभाले गरेका निर्णयहरू सार्वजनिकीकरण गर्ने	नियमित	लेखा तथा राजस्व शाखा
(ख) पुँजीगत लगानीका क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन			
आयोजना निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	- पहिचान भएका आयोजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गरी वित्तीय एवं आर्थिक विश्लेषण गर्ने - आयोजना प्रस्तावहरू तयार गरी प्रदेश र संघमा समपुरक अनुदान वा वित्तीय संस्थासँग ऋणका लागि पेश गर्ने	आ.व. २०७९/०८० देखि	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास	- राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारी तथा गाउँ कार्यपालिकाका	२०७९श्रावण/भाद्र	गाउँ कार्यपालिका,

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	सदस्यहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने - अन्य गाउँपालिकामा भएका असल अभ्यासबारे जानकारी गराउन अवलोकन भ्रमण गर्ने		प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान
(ग) राजस्व प्रशासन			
राजस्व संकलन तथा अभिलेख	- वडा स्तरको राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणाली मार्फत सेवा दिने - राजस्वमा काम गर्ने कर्मचारीलाई सफ्टवेयर सम्बन्धी तालिम दिने	चालू आ.व. भित्र	प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, गाउँ कार्यपालिका
सूचना तथा पारदर्शिता	- सञ्चार माध्यमबाट करदाताहरूलाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने ।	त्रैमासिक रूपमा	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
	- गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक बडापत्र राख्ने	नियमित	
कर परीक्षण तथा अनुगमन	- अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने ।	प्रत्येक तीन महिनामा	गाउँकार्यपालिका
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	- करदातालाई सम्मान (बढी कर तिर्नेलाई) - कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मुल्याङ गरी प्रोत्साहन दिन	वार्षिक रूपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

स्रोत: गाउँपालिकास्तरिय कार्यशाला, २०७८ फागुन

परिच्छेद छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

६.१ गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

परिच्छेद पाँचमा उल्लेखित राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई गाउँपालिकाले सङ्कलन गर्ने आगामी तीन आर्थिक वर्षहरू (आ.व.२०७९/०८० देखि २०८१/०८२ सम्म) को राजस्वको सम्भाव्यता प्रक्षेपण गरिएको छ। यो राजस्व अनुमान गर्दा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा राखिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा तयार गरिएको हो । गाउँपालिकाले यस प्रक्षेपणलाई भविष्यमा वार्षिक बजेट अनुमानको क्रममा मार्गदर्शनको रूपमा लिन सक्दछ। आगामी तीन वर्षको राजस्व प्रक्षेपण देहाय अनुसारका मान्यताहरूका आधारमा तयार पारिएको हो र हरेक वर्ष वार्षिक १० प्रतिशतका दरले आय बृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ।

तालिका १३ : आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूको राजस्व (आय) प्रक्षेपण (रू.हजारमा)

क्र.स.	आय शीर्षकहरू	तीन वर्षको औषत आय	प्रक्षेपण (२०७९/८०)	प्रक्षेपण (२०८०/८१)	प्रक्षेपण (२०८१/८२)
क.	**आन्तरिक तर्फ**				
१	मालपोत कर	३५६८६०	३९२५४६	४३१८००	४७४९८०
२	घर जग्गा (सम्पत्ति) कर	०	५०००००	५५००००	६०५०००
३	घर वहाल कर	१२४८०५	१३७२८६	१५१०१४	१६६११५
४	बहालविटौरी कर	४०३७२	४४४०९	४८८५०	५३७३५
५	व्यवसाय कर	१२३४५०	१३५७९५	१४९३७५	१६४३१२
६	साना सवारी साधन कर	०	०	०	०
७	विज्ञापन कर	१०००००	११००००	१२१०००	१३३१००
८	मनोरन्जन कर	१६६७	१८३३	२०१७	२२१८
९	सार्वजनिक संरचना मर्मत संभार शुल्क	१५००००	१६५०००	१८१५००	१९९६५०
१०	प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर	८७५००	९६२५०	१०५८७५	११६४६३
११	घर नक्सा दस्तुर	३०००००	३३००००	३६३०००	३९९३००
१२	अन्य दस्तुर	२५००००	२७५०००	३०२५००	३३२७५०
१३	सेवाशुल्क तथा सिफारिस	१६०९९३	१७७०९२	१९४८०२	२१४२८२
१४	प्रशासनिक शुल्क तथा दण्ड सजाय	२५०००	२७५००	३०२५०	३३२७५
१५	सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर	११३४५७	१२४८०३	१३७२८३	१५१०१२
१६	सरसफाइ शुल्क	०	०	०	०
१७	पार्किङ्ग	०	०	०	०

क्र.स.	आय शीर्षकहरू	तीन वर्षको औषत आय	प्रक्षेपण (२०७९/८०)	प्रक्षेपण (२०८०/८१)	प्रक्षेपण (२०८१/८२)
१८	व्यक्तिगत घटना दर्ता (दण्ड जरिवाना दस्तुर)	५००००	५५०००	६०५००	६६५५०
१९	व्यवसाय, संस्थादर्ता/नवीकरण	६१८३५	६८०१९	७४८२०	८२३०२
२०	अनुमति/आबद्धता/	०	०	०	०
२१	अन्य	१३८२७७०	१५२१०४७	१६७३१५१	१८४०४६६
जम्मा आन्तरिक आय		**३३२८७०८**	**४१६१५७९**	**४५७७७३७**	**५०३५५११**
ख.	**संघ राजस्व बाँडफाँट**	१७७१२०१५	१९४८३२१६	२१४३१५३८	२३५७४६९२
ग.	**प्रदेश राजस्व बाँडफाँट**	३२२९४९९६	३५५२४४९६	३९०७६९४६	४२९८४६४०
घ.	**अन्य आन्तरिक आय**	२३९८२६४५	२६३८०९१०	२९०१९००१	३१९२०९०१
ङ.	**संघ सरकारको अनुदान**	*१७०९४९३००*	*१९८०४४२३०*	*२१७८४८६५३*	*२३९६३३५१८*
१	समानीकरण अनुदान	६४५०००००	७०९५००००	७८०४५०००	८५८४९५००
२	सशर्त अनुदान	९६४४९३००	१०६०९४२३०	११६७०३६५३	१२८३७४०१८
३	विशेष अनुदान	१०००००००	११००००००	१२१०००००	१३३१००००
४	समपुरक अनुदान	०	१०००००००	११००००००	१२१०००००
च.	**प्रदेश सरकारको अनुदान**	*२१६२१८२८*	*२८७८४०११*	*३१६६२४१२*	*३४८२८६५४*
१	समानीकरण	११५०५३३३	१२६५५८६७	१३९२१४५३	१५३१३५९९
२	सशर्त अनुदान	५११६४९५	५६२८१४५	६१९०९५९	६८१००५५
३	विशेष अनुदान	५००००००	५५०००००	६०५००००	६६५५०००
४	समपुरक अनुदान	०	५००००००	५५०००००	६०५००००
	कुल जम्मा (रू.)	*२६९८८९४९३*	*३१२३७८४४२*	*३४३६१६२८६*	*३७७९७७९१५*
	कुल बजेटमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशतमा)	*१.२३*	*१.३३*	*१.३३*	*१.३३*

स्रोत: गाउँपालिकास्तरिय कार्यशाला, २०७८ चैत ११ गते

परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा

नासोँ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणले आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण भई गाउँपालिकाको बजेट निर्माण गर्न सहयोग पुग्नेछ । राजस्वको वर्तमान अवस्थाको जानकारी भएकाले आगामी आर्थिक वर्षहरूमा राजस्व सम्बन्धी नीति निर्माणमा सहयोग पुग्नेछ । गाउँपालिकाले राजस्व उठाउन कानुन अनुसार प्रयास गरी क्रमशः आन्तरिक आम्दानी तर्फ पाइला चाल्दै जानेछ । निम्न बमोजिमका अपेक्षित नतिजा र प्रतिफल तय गरिएको छ :

(क) गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र सरोकारवाला प्रतिनिधिहरूलाई अभिमुखिकरण भएको छ ।

(ख) गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ ले तोकेको मापदण्ड र ढाँचाको अनुसरण गरी स्थानीय तहको ३ बर्षको आन्तरिक राजस्वको प्रक्षेपणसहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार भएको छ ।

(ग) गाउँपालिकाको वार्षिक आन्तरिक राजस्व बृद्धि भएको हुने र वार्षिक बजेट तथा आयमा स्थानीय तहको आन्तरिक राजस्वको योगदान बृद्धि भएको हुनेछ ।

(घ) गाउँपालिकाको स्थानीय आर्थिक स्रोत साधनको अधिकतम सदुपयोग भई स्थानीय आर्थिक समृद्धि एवं सामाजिक विकास भएको हुनेछ ।

परिच्छेद आठ : अनुगमन तथा मूल्यांकन

नासोँ गाउँपालिकाले तयार गरेको यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्नेछ । यसको लागि राजस्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका हुनेछ । यस योजनाको हरेक चौमासिकमा अनुगमन गर्नुपर्दछ । जसको लागि कम्तीमा प्रत्येक चौमासिक अवधिमा प्रगति विवरण तयार गरी स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको बैठकमा प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । यसरी छलफल गर्दा समितिको तहबाटै समाधान हुने विषय तत्काल समाधन गर्ने र समाधान हुन नसकेको विषयहरू सहितको प्रतिवेदन कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने र समाधानका उपायहरू खोजी गर्नुपर्दछ । यसरी योजनालाई नियमित अनुगमन गरी कार्ययोजनालाई वार्षिक रूपमा परिमार्जन तथा अद्यावधिक गर्ने जिम्मेवारी समेत कार्यपालिकाको हुनेछ । किनकी योजनामा प्रक्षेपित आयलाई विभिन्न बाह्य तत्वहरूले प्रभाव पार्दछ । त्यस्तै तथ्याङ्कलाई वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गर्नुपर्दछ । कर तथा गैर करका दरहरूमा आउने परिवर्तन र कतिपय राजस्वको आधारमा आउने परिवर्तनले पनि प्रक्षेपित राजस्वमा प्रभाव पार्न सक्दछ । त्यस्तै कतिपय प्रस्तावित क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्न नसकिने र कतिपय क्रियाकलाप थप कार्यान्वयन गर्न सकिने अवस्था पनि उत्पन्न हुन सक्दछ । राजस्वका नयाँ क्षेत्र थप हुने वा भैरहेका क्षेत्रमा संघीय वा प्रदेश कानुन वा नीतिको कारण स्थानीय तहको राजस्व कानुन, नीति र आधारहरूमा प्रभाव पर्ने अवस्था पनि राजस्व सुधार कार्ययोजनामा परिमार्जन जरूरी हुन सक्ने भएकाले यसमा मध्यनजर गर्नुपर्दछ ।

परिच्छेद नौ : निष्कर्ष तथा सुझावहरू

गण्डकी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पोखरा, कास्कीको आर्थिक सहयोगमा नासोँ गाउँपालिकाको आयोजनामा यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको हो । कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा अध्ययन गरिएका गाउँपालिकाका विभिन्न दस्तावेज तथा अभिलेखहरूको अध्ययन एवं गोष्ठीहरूबाट प्राप्त सूचनाका आधारमा यस गाउँपालिकाले राजस्व अधिकारका सम्भावित अधिकांश स्रोतहरू परिचालन गर्दै आएको देखिन्छ । गाउँपालिकाले न्युन रूपमा आन्तरिक आम्दानी हासिल गर्दै आएको पाइएको छ ।

९.१.: राजस्व परिचालनका क्षेत्रमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू

तालिका : १४ राजस्व परिचालनका क्षेत्रमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू

क.स.	समस्याहरू	समाधानका उपायहरू
१	राजस्व संकलन सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधिहरूको अभाव	▪ सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर जस्ता गाउँपालिकाका प्रमुख राजस्वका श्रोतहरू सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधिहरू तयार गर्ने ।
२	करदाताको पहिचान तथा लगत नहुनु	▪ हरेक करदाताहरूको पहिचान गरी व्यक्तिगत फाइल बनाई लगत तयार गर्नुपर्ने
३	करदाताहरूमा कर शिक्षाको कमी	▪ वडास्तरमा कर शिक्षा सम्बन्धी गोष्ठी, छलफल, अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ▪ आमसञ्चार माध्यमबाट कर सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
४	राजस्वको शीर्षकगत अभिलेख नहुनु	▪ कानुन बमोजिम करका शीर्षकगत (चार्ट अफ एकाउण्ट) तयार गरी राजस्वको अभिलेख तयार गर्ने ▪ कर्मचारीको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने
५	राजस्व अनुगमनको अभाव	▪ अनुगमन संयन्त्र निर्माण गर्ने, ▪ नियमित रूपमा समयमा कर दाखिला भए नभएको सुनिश्चित गर्ने ▪ समयमा कर तिर्नेलाई पुरस्कार र नतिर्नेहरूलाई दण्डको व्यवस्था गर्ने ▪ नियमित रूपमा कर परीक्षण गर्नुपर्ने
६	करलाई गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने सेवासँग आवद्ध गर्न नसकिएको	▪ सिफारिस लगायत अन्य सेवाहरूसँग करलाई आवद्ध गर्नसके राजस्व संकलन बढी हुनसक्ने
७	अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रले संकलन गर्दै आएको आम्दानी	▪ संघीय संरचना बन्नु अघि साविकमा स्थापित अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रले यस गाउँपालिका भित्र पर्ने क्षेत्रमा गर्दै आएको आम्दानी गाउँपालिकाको मातहत आउनुपर्ने (जसलाई महालेखा परीक्षणको प्रतिवेदनले पनि उल्लेख गरेको छ ।)
८	नदीजन्य पदार्थको आइइई, समयावधि र बजारीकरणमा	▪ भौगोलिक रूपमा दुर्गम, विकट र ग्रामीण तथा

क.स.	समस्याहरू	समाधानका उपायहरू
	समस्या	हिमाली क्षेत्रका स्थानीय तहमा नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, संकलन र बिक्री वितरणको गरिने आइइई, त्यसको लागत र समयावधि तथा ती वस्तुको बजारीकरण पनि समस्या भएकोले संघ र प्रदेश सरकारले यस समस्यामा गम्भीर भएर ध्यान दिई समाधानको लागि सहजीकरण गर्नुपर्ने

स्रोत : गाउँपालिका स्तरिय कार्यशाला, २०७८ चैत्र ११

९.२ सुझावहरू

नासोँ गाउँपालिकामा आन्तरिक राजस्व संकलन अभ्यास रहेको छ । परिवर्तित सन्दर्भमा राजस्व संकलन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाई आत्मनिर्भर बढाउदै लैजानु पर्ने हुन्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाले पहिचान गरेका क्षेत्रहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी आन्तरिक राजस्व अभिबृद्धि गर्न निम्नानुसारका क्षेत्रहरूमा जोड दिन सुझावहरू प्रस्तुत गरिन्छ :

(१) नासोँ गाउँपालिकाले जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(२) घर वहाल कर, व्यवसाय कर लगायत राजस्वका स्रोत अनुसारका करदाताहरूको तथ्याङ्क संकलन र अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(३) पर्यटन प्रवेश शुल्क सम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि तय गरी पर्यटकीय स्थलहरूबाट शुल्क संकलनको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने देखिन्छ ।

(४) व्यवसाय करहरूलाई पुँजी लगानी र कारोवारका आधारमा वर्गीकरण गरी करका दरहरू निर्धारण गर्दा कर प्रशासनमा सहज हुने हुँदा सोही अनुसार व्यवसायीहरूको वर्गीकरण गर्न सुझाव गरिन्छ ।

(५) राजस्वका (गैर कर राजस्व) कतिपय शीर्षकहरू जस्तै निवेदन दस्तुर, सिफारिस, पञ्जीकरण दस्तुर लगायतका शीर्षकमा असुल हुने राजस्व वडा कार्यालयबाटै संकलन हुने हुनाले वडास्तरीय कर्मचारीहरूलाई शीर्षकगत रूपमा राजस्व अभिलेख राख्ने बारे अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(६) संवैधानिक र कानुनी प्रावधानअनुसार गाउँपालिकाले विगतको तुलनामा थप राजस्व अधिकारप्राप्त गरेतापनि सवै क्षेत्रलाई गाउँपालिकाको दायरामा ल्याउन समय लाग्ने हुन्छ । तसर्थ राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ ।

(७) राजस्वको दायरा अभिबृद्धि गर्न र समयमा सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर, वहाल कर लगायतबाट राजस्व असुलीलाई सहज बनाउन जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(८) उपयुक्त संगठन संरचना स्वीकृत गरी सबै राजस्व शाखाका कर्मचारी लगायत सबै कर्मचारीहरूलाई कार्य विवरण उपलव्ध गराउने र सोही अनुसार कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(९) स्थानीय राजस्व परामर्श समिति र गाउँ कार्यपालिका सदस्यहरू समेतलाई स्थानीय तहको राजस्व अधिकारहरू, दर, दायरा तथा राजस्व संकलनका तरिकाहरू बारे स्पष्ट पार्न पुनर्ताजगी गराउन र नयाँ आउने जनप्रतिनिधिलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(१०) राजस्व संकलन तथा परिचालनलाई नियमित रूपमा सार्वजनिक गर्ने तथा करदाताहरूसँग अन्तरक्रिया गरी राजस्व प्रशासनलाई पारदर्शी तथा जवाफदेही गराउनु पर्ने देखिन्छ ।

(११) गाउँपालिकाले पुँजी लगानी गरी दिगो आय आर्जन गर्नसक्ने आयोजनाहरूको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयारी गरी आन्तरिक राजस्व तथा ऋण मार्फत सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: तथ्याङ्क/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सूची

(क) आधारभूत सूचनाहरू

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था :

- संक्षिप्त परिचय :
  - नामाकरण
  - घरधुरी तथा जनसंख्या
  - क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
  - भौगोलिक अवस्थिति
  - प्रसिद्ध स्थलहरू
- मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
  - सडक, बाटो, पुल
  - बिजुली
  - खानेपानी तथा सिंचाइ
  - सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरू
  - फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)
- आर्थिक अवस्था
  - व्यवसाय
  - मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू
  - प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन :

- हालको संगठन संरचना
  - निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
  - कर्मचारीहरूको विवरण

क.सं.	**पद**	**स्वीकृत दरबन्दी**	**पदपुर्ति**	
			स्थायी	**करार**
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				
११				

<u>संकलन गर्नुपर्ने थप आवश्यक सूचना दस्तावेजहरू</u>

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाह्य) सम्बन्धी विवरण:

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरू (२०७५/७६, ०७६/७७ र ०७७/७८) को यथार्थ आयविवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ

- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँसभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन,२०७८
- राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू

राजस्व, लेखा तथा जिन्सी शाखा

१. हाल गाउँपालिका क्षेत्र भित्र देहाय बमोजिम करदाताको विवरण के कति रहेको छ ?

करहरू	हालसम्म लगतमा आइसकेका कुल करदाता संख्या			सम्भावित करदाता संख्या	कर तिर्ने कुल करदाता संख्या (आ.व. ०७७/७८ मा)			आ.व. ०७७/७८ मा प्राप्त आम्दानी रू. हजारमा
	जम्मा	महिला	पुरुष		जम्मा	महिला	पुरुष	
सम्पत्ति कर								
व्यवसाय कर								
घर बहाल कर								
बिटौरी कर								

२. घरजग्गा/सम्पत्ति कर तथा व्यवसाय करको लगतमा आइसकेका करदाताहरूमध्ये कति प्रतिशत करदाताहरूले समयमा कर तिर्छन् ? प्रतिशतमा अनुमान गर्नुहोस् ।

करहरू	**प्रतिशतमा**
घरजग्गा कर वा सम्पत्ति कर	
मालपोत	
व्यवसाय कर	
बहाल कर	

३. आ.व. २०७७/०७८ मा सबै भन्दा बढी कर तिर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र रकम रू.

करहरू	**कर तिर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम**	**रकम रू.**
सम्पत्ति कर	१. २. ३.	१. २. ३.
व्यवसाय कर	१. २. ३.	१. २. ३.
बहाल कर	१. २. ३.	१. २. ३.

४. कुन स्रोतको संकलनको तरिका कस्तो छ ?

करका स्रोतहरू	**दर रेट र सोको आधार**	**संकलनको तरीका**	**मुख्य समस्याहरू**
सम्पत्ति कर			
व्यवसाय कर			
बहाल कर			

करका स्रोतहरू	दर रेट र सोको आधार	संकलनको तरीका	मुख्य समस्याहरू
विज्ञापन कर			
हाटबजार कर			
मनोरञ्जन कर			
बहाल बिटौरी			
पार्किङ			
सटरभाडा भएमा (वार्षिक, मासिक,चौमासिक)			

नोटः संकलनको तरिका भन्नाले गाउँपालिका आफैले वा अमानत वा ठेक्का लगायत कर संकलनका लागि गाउँपालिकाले विलिङ वा कुनै नवीनतम उपाय भएको भए ।

५. करदाताको पहिचान नं के कसरी राखिएको छ ? सोको तथ्याङ्क राख्ने कुनै सफ्टवेयर छः? छ भने उल्लेख गर्नुहोस् ।

६. व्यापार व्यवसायको विवरण वा वर्गीकरण

क.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
ज्ञ	उद्योग				
द्द	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा आदि)				
घ	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
द्ध	डिलर तथा थोक बिक्रेता				
छ	अन्य व्यवसायहरू				

७. अघिल्लो वर्षको तुलनामा व्यापार/व्यवसायको संख्या अरू कति थपिएका होलान् ? दर्ता हुन बाँकीको अनुमानित संख्या कति रहेको छ ?

८. व्यापार/व्यवसायको लगत कट्टी गर्नुपर्ने (पुराना बन्द भइसकेका) व्यवसाय कति होलान् ?

९. गाउँ क्षेत्रभित्र संस्थागत रूपमा बहालमा बसेका संस्थाहरूको संख्याको विवरण

संस्थाहरू	संख्या	कैफियत (थप विवरण भए)
निजी स्कुल तथा कलेजहरू		
सामुदायिक स्कुल		
सरकारी संस्था		
राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था		
अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था		
बैंक, सहकारी संस्था तथा अन्य वित्तीय संस्था		
निजी अस्पताल, क्लिनिक वा स्वास्थ्य केन्द्र		
सामुदायिक संस्था		
परामर्शदाता (कानुन लेखापढी, इन्जिनियरिङ्ग आदि)		
अन्य कुनै भए खुलाउने..........		

१०. गाउँपालिकासँग आफ्नै सटर वा कोठाहरू भए सोको विवरण

वडा नं र स्थान	सटर	आम्दानी रू हजारमा

	सख्या	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८

११. गाउँपालिकाको स्वमित्वमा रहेका भवन

क.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)
१.				
२.				

१२. विज्ञापन कर के-के मा लगाएको छ? जस्तैः होर्डिङ बोर्ड, ग्लोबोर्ड, नियोसाइन आदि ।

१३. हाल गाउँपालिकाले पूर्वाधारका क्षेत्रमा लगाउदै आएको सेवा शुल्कका क्षेत्रहरू कुन कुन रहेका छन्?

सेवा शुल्क	आ.व. ०७७/७८ मा उठेको रकम रू हजारमा	संकलन तरिका	समस्याहरू
विगतमा पूर्वाधार क्षेत्रमा लगाउँदै आएको सेवा शुल्कका क्षेत्रहरू			
क)			
ख)			
ग)			
घ)			
चालु आ.व. ०७८/०७९ मा प्रस्ताव गरिएका थप नयाँ सेवा शुल्कका क्षेत्रहरू			
क)			
ख)			

१४. पार्किङ शुल्क बसपार्कमा मात्र लगाइएको छ वा अन्यत्र पार्किङ लट वा अस्थायी पार्किङ क्षेत्र तोकी संकलन गरिन्छ ? विस्तृतमा उल्लेख गर्नुहोस् ।

१५. फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क उठाउने व्यवस्था कसरी गरिएको छ ?(प्रशासनिक तथा प्राविधिक शाखाका लागि समेत प्रश्न नं २८ मा पनि समावेश गरिएको)

१६. बहाल विटौरी लागेका स्थानको नाम र वडाहरूको विवरण

स्थान	वडा नं	कैफियत

१७. आन्तरिक स्रोत बढाउन विगत वर्षहरूमा विज्ञहरूद्धारा प्रक्षेपण गर्ने अभ्यास गरिएको थियो थिएन ?

१८. गाउँपालिकाले कर सचेतना कार्यक्रम के कसरी सञ्चालनमा ल्याएको छ ? यसलाई लैङ्गिकमैत्री बनाउन के कस्तो उपाय अपनाएका छन?

१९. राजस्व परिचालनको सन्दर्भमा उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायी तथा निर्माण व्यवसायी संघ आदि सँगको समन्वय के कस्तो छ ?

२०. सम्पत्ति कर मूल्याङ्कन के कसरी गर्ने गरिएको छ ?

२१. कम्प्युटर सफ्टवेयर कहाँवाट खरिद भएको हो ? मर्मत सम्भारको के कस्तो प्रबन्ध छ ?

२२. सम्पत्ति, व्यवसाय, लेखा र रसिद काट्ने सफ्टवेयरको अतिरिक्त अन्य कुनै सफ्टवेयर खरिद भै उपयोगमा छन् ? नाम उल्लेख गर्ने ।

२३. राजस्व शाखामा कुन दर्जाका कति जना कर्मचारीहरू कार्यरत हुनुहुन्छ ?

क.श	नाम	लिङ्ग		पद	शैक्षिक योग्यता	राजस्व सम्बन्धी अनुभव वर्ष
		महिला	पुरूष			

२४. कर शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई प्रभावकारी राजस्व संकलनका लागि के के कार्यहरू गरेका छन? जस्तैः कर्मचारीहरूलाई प्रोत्साहन, सवारी साधन, कार्यकक्षको राम्रो व्यवस्था, (Gender and Disable friendly layout) कार्यालय सामाग्रीः कम्प्युटर, प्रिन्टर, फर्निचर, कर तिर्न आउने व्यक्तिहरूको लागि कुर्सीको सुविधा आदि ।

विवरण	संख्या	कैफियत (थप विवरणका लागि)
(क) सवारी साधन		
(ख) कम्प्युटर		
(ग) प्रिण्टर		
(घ) सफ्टवेयर		
(ङ) कार्य कक्षको प्रर्याप्तता भए वा नभएको		
(च) कर्मचारीहरूलाई प्रोहत्सानको व्यवस्था भएको नभएको		

२५. विगत ३ वर्षको गाउँपालिकाको कुल आम्दानी र खर्चको यथार्थ अवस्था के कस्तो रहेका छ ?

आर्थिक वर्ष	कुल आय (रू हजारमा)			कुल खर्च (रू हजारमा)		
	आन्तरिक	बाह्य	जम्मा	चालु खर्च	पुँजीगत खर्च	जम्मा
०७५/७६						
०७६/७७						
०७७/७८						

२६. लागत सहभागिताबाट कुन आर्थिक वर्षमा कति रकम जम्मा भएको थियो ?

२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८

२७. गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

२८. गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराइएको स्थानवा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
	स्थानीय खानेपानी				

क.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराइएको स्थानवा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
	अतिथी गृह				
	धर्मशाला				
	पुस्तकालय				
	सभागृह				
	ढल निकास				
	सार्वजनिक शौचालय				
	पार्क				
	पौडी पोखरी				
	पर्यटकीय स्थल				
	हाट बजार				
	पशु बधशाला				
	बसपार्क				
	अन्य पार्किङ क्षेत्र				
	सिफारिश तथा प्रमाणित				
	दर्ता, अनुमति, नवीकरण दस्तुर				
	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
	नक्सापास				
	अन्य				
जम्मा					

प्रशासन तथा योजना शाखा

२९. बजार क्षेत्रका वडाहरू कुन कुन हुन् ?

शहरी वा बजार क्षेत्रका वडाहरू	करदाता संख्या					
	सम्पत्ति कर			व्यवसाय कर		
	जम्मा	महिला	पुरूष	जम्मा	महिला	पुरूष

३०. फोहरमैला व्यवस्थापन कसरी गर्ने गरिएको छ? गाउँपालिका आफै निजी क्षेत्रको सहभागिता वा अन्य ।

३१. फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्कले गाउँपालिकाको कतिवटा वडालाई समेटेको छ ?***(राजस्व तथा लेखा शाखाका लागि समेत प्रश्न नं. १४ मा पनि समावेश गरिएको)***

३२. सामान्यतया एक वर्षमा औषतमा कतिवटा नयाँ घरनक्सा पास हुने गरेको छ ? घरनक्सा महशुल कति असुल हुने गरेकोछ?

३३. खानेपानी तथा ढलको सुविधा कति घरघुरीमा पुगेको छ? महशुल संकलन पद्दती कस्तो र वार्षिक रकम कति रहेको छ ?

३४. लागत सहभागिताको लगानीका क्षेत्र के कस्ता छन् ?

३५. गाउँपालिका भित्र टोल विकास संस्था कति संख्यामा छन् ? के कस्ता काममा सहभागिता गर्ने गर्छन् ? टोल विकास संस्था नभएको अवस्थामा आमा समूहको संख्या उल्लेख गर्ने र काममा तिनको सहभागिता उल्लेख गर्ने ।

अध्यक्ष, उपाध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यूहरूबाट

३६. गाउँसभाले गाउँपालिकाको वित्तीय व्यवस्थापनका पक्षमा कुन कुन विधेयक प्रस्ताव वा ऐन, नियमावली, निर्देशिकाहरू पारित गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छन्?

विधेयक वा कानुनको नाम	विचाराधिन र प्रस्तावित अवस्थामा रहेको	पारित भएको	कैफियत

नोटः विचाराधिन वा पारित भएको कोलममा☑ लगाउनुहोला ।

३७. गाउँपालिकाको राजस्व संकलन क्षेत्रमा विद्यमान समस्याहरू के के रहेका छन् ?

३८. हाल बजारको दर र भाडा दरबीच के कस्तो फरक देखिन्छ ?

(क) बजारको प्रचलित दर औसतमा रू.
(ख) गाउँपालिकाले लिने गरेको भाडा दर औसतमा रू.

३९. विज्ञापन करका लागि गाउँपालिकाले अपनाएको नीति तथा मापदण्ड तयार गरेको छ छैन ?

४०. राजस्व उठाउन पाउने अधिकारमध्ये हाल प्रयोग गर्न नसकिएको कुनै स्रोत भए उल्लेख गर्नुहोला ।

४१. राजस्वका स्रोत संकलन गर्दा क्षेत्राधिकारको विवाद रहेको छ कि ?छ भने कुन कुन क्षेत्रमा रहेको छ ?विवाद समाधानका लागि के कस्तो पहल भएकोछ?

४२. राजस्व संकलनलाई प्रभावकारी बनाउन के कस्तो उपाय अवलम्वन गरेका छन र आउने दिनमा गर्न सकिने उपायहरू के के छन ?
४३. राजस्व बढाउन अन्य सरकारी निकाय तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने गरिएको छ छैन ?
४४. करदाता (अनुशासित र बढी कर तिर्ने)सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्ने गरिन्छ ? रकसरी ?
४५. स्थानीय राजस्व परामर्श समितिले कर राजस्व सम्बन्धी सिफारिस गरेका प्रमुख नीतिहरू के कस्ता रहेका छन्?
४६. राजस्व संकलनमा अन्तरशाखा समन्वयको समस्या रहेको छ वा छैन? छ भने के कस्ता समस्याहरू रहेका छन् ?
४७. राजस्व परिचालनको सन्दर्भमा उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायी तथा निर्माण व्यवसायी संघ आदिसँगको समन्वय के कस्तो छ ?
४८. गाउँपालिकाको आय बृद्धिमा मद्दत पुऱ्याउन के कस्ता आयोजनाहरू सञ्चालन तथा प्रस्तावित रहेका छन् ?

आयोजनाको नाम	बजेट रू हजारमा	सञ्चालन भएको मिति	आयोजना सम्पन्न हुने र भएको मिति	न.पा. को आयबृद्धिमा सहयोग ? (छ र छैन)	आय बृद्धि भएको छ भने वार्षिक के कति रकम ?	कैफियत (विस्तृत विवरणको लागि)
(क)						
(ख)						
(ग)						

४९. चालु आर्थिक वर्षमा २०७८/०७९ अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँट के कति प्राप्त हुने अनुमान गरेको छ ?

अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँट	*संघबाट*	*प्रदेशबाट*
(क) समानीकरण अनुदान (ख) सशर्त अनुदान (ग) विशेष अनुदान (घ) सम्पुरक अनुदान (ङ)राजस्व बाँडफाँट सवै प्रकारका		

५०. जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्यमा राजस्व संकलन तथा कुनै योजनाहरू सञ्चालनमा रहेका छन् ?

५१. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार थप नयाँ वा सम्भावित स्रोतहरू के के हुन सक्छन् ?

५२. हाल गाउँपालिकाले बिक्री गर्ने वा संभाव्य प्रमुख प्राकृतिक स्रोतहरू के के हुन ?

५३. निकासी कर योग्य स्रोतहरू के के हुन सक्छन ?

५४. गाउँपालिका सदरमुकामदेखि वडा बस्तीसम्म पुगेको सडकहरूको स्थिति

वडा नं	**कालोपत्रे कि.मी**	**कच्ची कि.मी.**	**निर्माणाधिन कि.मी.**	**प्रस्तावित**

५५. मूल्याङ्कन समिति गठन भएको छ छैन ? छ भने के कसरी भएको छ ? बैठक कहिले कहिले बस्छ ? बैठक बसी निर्णय भएका मुख्य विषयवस्तुहरू समेत उल्लेख गर्नुहोस्।

५६. स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको क्षमता अभिबृद्धि गर्न के गर्नुपर्ला ?

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यूबाट

५७. चालू आर्थिक वर्षदेखि घरबहाल कर गाउँपालिकाले लगाएको छ ?

५८. वार्षिक राजस्व अनुमान गर्दा कस्तो **प्रक्रिया तथा आधारहरू** अबलम्बन गर्ने गरिन्छ ?

प्रमुख करका स्रोतहरू	**प्रक्रिया**	**आधार**
सम्पत्ति कर		
व्यवसाय कर		

५९. आन्तरिक राजस्व अभिबृद्धिका लागि पुँजीगत लगानी गर्ने गरिएको छ छैन ?

६०. कर तिर्न सार्वजनिक आह्वान टि.भी, रेडियो , एफ.एम, मोबाइल मेसेज जस्ता सञ्चार प्रविधिको उपयोग गरिएको छ वा छैन ?

६१. कर शुल्क नतिर्ने व्यक्तिको लागि “सिफारिस रोक्का” वा अन्य दवाबमुलक कार्य प्रयोग गरिएको छ छैन ?

६२. राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिबृद्धि गर्न के कस्ता कार्यहरू जस्तैः तालिम, अवलोकन भ्रमण, कार्यमुलक सिकाइ, रिफ्रेसर कार्यको व्यवस्था गर्ने गरेको छ ?

६३. कर र राजस्व तथा आर्थिक प्रशासन शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूले प्राप्त गरेको तालिमको विवरण

सि.नं	**तालिम लिएका कर्मचारीको नाम**	**लिङ्ग (म/पु)**	**तालिमको विषय**	**तालिम दिने संस्थाको नाम**	**अवधि (दिन, हप्ता, महिना, वर्ष)**

६४. कार्यालयका कर्मचारीहरूलाई क्षमता अभिबृद्धिका लागि क्षमता अभिबृद्धि कार्ययोजना र पर्याप्त मात्रमा वार्षिक बजेट छुट्याउने गरेको छ छैन ?

नासोँ गाउँपालिकाको विगत तीन बर्षको आय सम्बन्धी विवरण

राजस्व संकेत	राजस्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक	यथार्थ रू.			वार्षिक औषत वृद्धि दर (प्रतिशतमा)	०७८।७९ कि अनुमान रू.	चालु आ.व.फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ रू.
		२०७५/७६	२०७६।७७	२०७७।७८			
10000	राजस्व तथा अनुदान						
11000	कर						
11300	सम्पत्ति कर						
11310	अचल सम्पत्तिमा लाग्ने कर						
11313	एकीकृत सम्पत्ति कर						
11314	भूमी कर (मालपोत)						
11320	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर						
11321	घरबहाल कर						
11322	बहाल विटौरी शुल्क						
11400	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर						
11450	पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर						
11451	सवारी साधनमा कर						
11452	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर						
11470	मनोरञ्जन कर						
11471	सिनेमा डकुमेन्ट्री						
11472	विज्ञापन कर						
11600	अन्य कर						
11610	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने						
11613	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर						
13000	अनुदान						
13300	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण						
13310	अन्तरसरकारी अनुदान						
13311	समानिकरण अनुदान						
13312	शसर्त अनुदान						
13313	विषेश अनुदान						
13315	अन्य अनुदान						

राजस्व संकेत	राजस्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक	यथार्थ रू.			बार्षिक औषत वृद्धि दर (प्रतिशतमा)	को ०७८।७९ अनुमान रू.	चालु आ.व.फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ रू.
		२०७५/७६	२०७६।७७	२०७७।७८			
13320	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान						
13321	शसर्त पूँजीगत अनुदान						
13322	विशेष पूँजीगत अनुदान						
14000	अन्य राजस्व						
14100	सम्पत्तिबाट प्राप्त आय						
14110	व्याज						
14111	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज						
14170	राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय						
14177	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क						
14200	वस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम						
14220	प्रशासनिक सेवा शुल्क						
14221	न्यायिक दस्तुर						
14229	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क						
14240	दस्तुर						
14241	पाकिङ शुल्क						
14242	नक्सापास दस्तुर						
14243	सिफारिश दस्तुर						
14244	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर						
14245	नाता प्रमाणित दस्तुर						
14249	अन्य दस्तुर						
14300	दण्ड, जरिवाना र जफत						
14310	दण्ड, जरिवाना र जफत						
14312	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत						
14400	अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण						
14520	अन्य राजस्व						
14529	अन्य राजस्व						
15000	बेरूजु						
15100	बेरूजु						
15110	बेरूजु						
15111	बेरूजु						

राजस्व संकेत	राजस्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक	यथार्थ रू.			वार्षिक औषत वृद्धि दर (प्रतिशतमा)	०७८।७९ को अनुमान रू.	चालु आ.व.फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ रू.
		२०७५/७६	२०७६।७७	२०७७।७८			
33000	दायित्व						
33100	आन्तरिक दायित्व						
33190	खुद आन्तरिक ऋण						
33193	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण						
जम्मा राजस्व, अनुदान तथा दायित्व							

तालिका : समूह छलफलका लागि प्रयोग गरिएको नमूना फारम

(१) घरजग्गा वा सम्पत्ति कर

गाउँपालिकाको नाम :

(क) गाउँ क्षेत्रको भूमि, घरजग्गा तथा घरहरूको लगत संकलन, मूल्याङ्कनको स्थिति

(ख) सम्पत्ति करको स्थिति

विगत ३ वर्षको आय	रकम रू.
आ.व. २०७५/७६	
आ.व. २०७६/७७	
आ.व. २०७७/७८	
आ.व. २०७८/७९ को अनुमानित	
आ.व. २०७८/७९ को फागुन मसान्तको यथार्थ	

सम्पत्ति करको रकम आधार र करदाता संख्या

रकम रू देखि	रकम रू सम्म	जम्मा करदाता संख्या	बजार क्षेत्रमा	ग्रामिण क्षेत्रमा
....				

(ग) घरजग्गा वर्गीकरण अनुसार (सडक, पहुँच, घरको किसिम) हालको दर

वर्गीकरण	इकाई	अब्बल	दोयम	सीम	चाहर	कैफियत
सडक पहुँच पुगेको पक्की घर						
सडक पहुँच पुगेको कच्ची घर						
सडक पहुँच नपुगेको पक्की घर						
सडक पहुँच नपुगेको कच्ची घर						
अन्य भए						

(ग) राजस्व बृद्धि गर्ने सम्भाव्यताका आधारमा हालको दर कस्तो छ ?

१. उच्च................. २. मध्यम.................... ३. न्यून.......................

(घ)सम्पत्ति कर दरमा परिवर्तन गर्नुपर्ने भए कति प्रतिशत वढाउन वा घटाउन सकिन्छ ?

(ङ) करको दायरा (Coverage) बढाउन सक्ने भए कति प्रतिशत बृद्धि गर्न सकिएला ?

(१) २०७८/०७९................ ? (२) २०७९/८०................?

(३) २०८०/८१................ ? (४) २०८१/०८२................?

(च) महिला घरमूलीहरू कति छन ? कति महिलाहरूले सम्पती कर तिर्ने गरेका छन ?

(छ) हालको सम्पत्ति कर असुलीको दायराले मोटामोटी कति प्रतिशत समेटेको छ ?

(ज) कर दायरामा आउन बाँकी सम्पत्ति कर योग्य क्षेत्रलाई (स्रोत) लाई कति वर्षमा शतप्रतिशत पुऱ्याउन सकिएला ?

(झ) सम्पत्ति करमा देखिएका समस्याहरू:

(१) करदाताहरूको लैङ्गिक खण्डिकृत तथ्याङ्क

(२) कर दर

(३) करको दायरा

(४) प्रशासनिक/व्यवस्थापन

(ञ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रू	जिम्मेवारी
१.			
२.			
३.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(२) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन

(क) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन वार्षिक औसत कारोवार संख्या................

(ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशनको स्थिति बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम

विगत ३ वर्षको आय	रकम रू
आ.व. २०७५/०७६	
आ.व. २०७६/०७७	
आ.व. २०७७/०७८	
आ.व. २०७८/०७९ को अनुमानित	
आ.व. २०७८/०७९ को फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ	

(ग) घर वर्गीकरण अनुसार हालको शुल्क दर रू.

वर्गीकरण	प्रति वर्ग फुट रू.	कैफियत
सडक पहुँच पुगेको पक्की घर		
सडक पहुँच पुगेको कच्ची घर		
सडक पहुँच नपुगेको पक्की घर		
सडक पहुँच नपुगेको कच्ची घर		
अन्य भए		

(घ) जमिनको वर्गीकरण अनुसार शुल्क दर रू

वर्गीकरण	इकाई (रोपनी, कठ्ठा, वर्ग मि	अब्बल	दोयम	सिम	चाहार	कैफियत
सडक पहुँच पुगेको जग्गा						
सडक पहुँच नपुगेको जग्गा						
अन्य भए						

(ङ) घरजग्गा रजिष्ट्रेशनमा देखिएका समस्याहरू:

(१) लैङ्गिक खण्डिकृत तथ्याङ्क :
(२) शुल्क दर
(३) प्रशासनिक र व्यवस्थापन

(च) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रू	जिम्मेवारी
१.			
२.			

रणनीति
१.
२.
कार्यनीतिहरू
१.१
१.२
(३) घरजग्गा बहाल कर

(क) हालको दर

(१) बजार र मुख्य क्षेत्र (पक्की) रू.....................प्रति वर्ग फूट रू.
(२) बजार र मुख्य क्षेत्र (कच्ची) रू.....................प्रति वर्ग फूट रू.
(३) अन्य क्षेत्र (पक्की) रू.....................प्रति वर्ग फूट रू.

(४) अन्य क्षेत्र (कच्ची) रू....................प्रति वर्ग फूट रू.

(५) अन्य भए खुलाउने ....

(जस्तैः घर बहाल दर निर्धारण समिति गठन भएको भए सो बमोजिम)

(ख) हालको दर कस्तो छ ?

(१) न्यून (२) मध्यम (३) उच्च

(ग) बहाल कर दरमा परिवर्तन गर्नुपर्ने भए कति प्रतिशत वढाउन वा घटाउन सकिन्छ ?

(घ) बहाल कर योग्य घर, भवन, टहरा, गोदाम, सेड, र कारखाना आदिको विवरण अद्यावधिक वा तयारी गरिएको छ वा छैन ? (भएमा विवरण प्राप्त गर्ने)

(ङ) हालको बहाल कर अशुलीको दायराले मोटामोटी कति प्रतिशत समेटेको छ ?

(च) कर दायरामा आउन बाँकी बहाल कर योग्य संरचना (स्रोत) लाइ कति वर्षमा शतप्रतिशत पुऱ्याउन सकिएला ?

(१) प्रथम वर्ष.......................प्रतिशत

(२) दोस्रो वर्ष.......................प्रतिशत

(३) तेस्रो वर्ष.......................प्रतिशत

(छ) बहाल करयोग्य संरचना (स्रोत) को वार्षिक बृद्धि दर कति होला ?

(१) प्रथम वर्ष.......................प्रतिशत

(२) दोस्रो वर्ष.......................प्रतिशत

(३) तेस्रो वर्ष.......................प्रतिशत

(ज) बहाल करमा देखिएका समस्याहरूः

(१) लैङ्गिक खण्डिकृत तथ्याङ्क

(२) कर दर

(३) करको दायरा

(४) प्रशासनिक र व्यवस्थापन

(झ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	**कार्यान्वयनको समय**	**आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रू**	**जिम्मेवारी**
१.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(४) व्यवसाय कर

(क) व्यवसाय करबाट संकलन गरिएको विगत ३ वर्षको यथार्थ रकम रू

विगत ३ वर्षको आय	**रकम रू**
आ.व. २०७५/०७६	
आ.व. २०७६/०७७	
आ.व. २०७७/०७८	

आ.व. २०७८/०७९ को अनुमानित	
आ.व. २०७८/०७९ को फागुन मसान्त सम्मको यथार्थ	

(ख) हाल व्यवसाय करका लागि गरिएको वर्गीकरण, दर र सो का आधारहरू

वर्गीकरण	**दर रू.**	**आधारहरू**

(ग) वर्गीकरण अनुसार हालको व्यवसाय करदाता संख्या

क्र.सं.	**व्यापार व्यवसायको विवरण**	**साना लगानी**	**मझौला लगानी**	**ठुला लगानी**	**कैफियत**
१	साना घरेलु उद्योग				
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा आदि)				
३	अन्य व्यवसायहरू				

नोटः माथि उल्लेख भए बमोजिम वर्गीकरण नभए हाल वर्गीकरण भए बमोजिम विवरणमा उल्लेख गर्ने ।

(घ) व्यवसाय करको दर कस्तो छ ?

(१) न्यून (२) मध्यम (३) उच्च

(ङ) व्यवसाय कर दरमा परिवर्तन गर्नुपर्ने भए कति प्रतिशत वढाउन वा घटाउन सकिन्छ ?

(च) दायरामा ल्याउन सकिने बाँकी करदाता अनुमानित संख्या........... महिला.... पूरूष......

(छ) करको दायरा (Coverage) बढाउन सक्ने भए कति प्रतिशत बृद्धि गर्न सकिएला ?

(१) २०७८/०७९................? (२) २०८०/८१................?

(३) २०८१/८२...............? (४) २०८२/८३...............?

(ज) हालसम्म स्व-घोषणामा आधारित कर मूल्यांकन गर्ने गरिएकोमा आगमी वर्षहरूका लागि विकल्पहरू के हुन सक्छन् ?

(१)

(२)

(३)

(झ) व्यवसाय करमा देखिएका समस्याहरू :

(१) लैङ्गिक खण्डिकृत तथ्याङ्क

(२) मूल्य वा कर दरः

(३) करको दायरा

(४) प्रशासनिक र व्यवस्थापन

(ञ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	**कार्यान्वयनको समय**	**आगामी ३ वर्षका लागि**	**जिम्मेवारी**

		अनुमानित रकम रू	
१.			
२.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(५) विज्ञापन कर

(क) हालको सम्भावित करयोग्य विज्ञापनहरूको विवरण ।

विज्ञापन करका सम्भावित क्षेत्रहरू	संख्या
१. होर्डिङ्ग बोर्ड	
२. साइन बोर्ड	
३. ग्लो बोर्ड	
४. डिजिटल बोर्ड	
५. धातुको फ्रेम	
६. नियोन	
६. अन्य	

(ख) विज्ञापन करमा देखिएका समस्याहरू:

१)

२)

(छ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रू	जिम्मेवारी
१.			
२.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(६) प्राकृतिक स्रोत बिक्रि तथा निकासी कर

बिक्री

(क) हाल गाउँपालिकाले बिक्री गर्ने गरेका स्रोतहरू के के हुन ?

१.

२.

३.

(ख) सम्भावनाका आधारमा पाँच प्रमुख स्रोत र तिनको मुल्याङ्कन

बिक्रीका स्रोत	गत आ.व. मा बिक्री परिमाण	चालु आ.व. मा अनुमानित परिमाण	हालको मूल्य दर☑ लगाउनु होस		
			न्यून	मध्यम	उच्च

(ग) यी स्रोतहरूको बिक्रीको दायराले हाल मोटामोटी कति प्रतिशत समेटेको होला ?

(घ) बिक्री योग्य वस्तुको माग स्थिति

(१) ढुंगा, गिट्टी, बालुवा

स्रोत	घर भवन निर्माणका लागि (क्युमि.)	सडक, तटबन्ध निर्माणका लागि (क्यु मि.)	अन्य भए
ढुंगा			
ग्राभेल			
बालुवा			
स्लेट			
माटो			
अन्य			

२. वनजन्य

काठ बिक्री रू	
जडिबुटी बिक्री रू.	
अन्य गैर काठ बिक्री रू.	
कवाडी	
अन्य	

(ङ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रू	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१
१.२

निकासी कर

(क) हालसम्म गाउँपालिकाले कुन कुन वस्तुहरूमा निकासी कर लगाउने गरेको छ ?

(१)

(२)

(ख) निकासी करयोग्य अन्य स्रोतहरू के के हुन सक्छन् ?

(१)

(२)

(ग) निकासी करयोग्य वस्तुहरूको परिमाण

वस्तु	इकाई	हालको निकासीयोग्य परिमाण	हालको कर दर रू.	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष
१.						

(घ) बिक्री तथा निकासीमा देखिएका समस्याहरू:

(१) मूल्य वा कर दर
(२) करको दायरा
(३) प्रशासनिक कर व्यवस्थापन
(४) माथिका सबै

(ङ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी तीन वर्षका लागि अनुमानित रकम रू	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(७) पूर्वाधार उपयोग महसुल

(क) हालसम्म गाउँस्तरीय सडकमा उपयोग कर (महशुल) लगाइने गरेको छ वा छैन ?

(१) छ भने कति वटा सडकमा लगाइने गरिएको छ ?......................
(२) उठाउने तरिका ....
(३) दर र त्यसका आधार ....
(४) आ.व. ०७७।७८ मा संकलन भएको रकम रू.........

(ख) हाल चालु महशुलयोग्य गाउँस्तरीय सडकहरूको विवरण

वडा नं र सडकको नाम	सडकको किसिम र लम्बाई (कि.मी)				चार पाङ्ग्रे सवारी साधन आवागमन संख्या -प्रति दिन (अनुमानित)
	पक्की कि.मी	दर रू.	कच्ची	दर रू.	

(ग) हाल निर्माणाधिन महशुलयोग्य गाउँस्तरीय सडकहरूको विवरण

वडा नं र सडकको नाम	सडकको किसिम र लम्बाई (कि.मी)		लागत रू	चार पाङ्ग्रे सवारी साधन आवागमन संख्या -प्रति दिन (अनुमानित)
	पक्की	कच्ची		

(घ) आगामी ३ वर्षभित्र सडक उपयोग महशुल लगाउन सकिने सडकहरूको विवरण

सडकको नाम र वडा नं	लगाउन सक्ने दर रू	संकलन हुने अनुमानित रकम रू

(ङ) प्रस्तावित गाउँस्तरीय ढलहरूको विवरण

वडा नं	लम्बाई (कि.मी)	अनुमानित लागत	प्रयोगकर्ताको संख्या	सेवा शुल्कको संकलन स्थिति (छ वा छैन)

(च) पूर्वाधार महशुलका अन्य सम्भावित स्रोतहरू

(१) सिचाइ ....

(२) विद्युत (गाउँपालिका स्वामित्व)........................

(३) फोहरमैला व्यवस्थापन

(४) पर्यटकीय एवं धार्मिक क्षेत्र घोषणा गर्न सकिने सम्भावित स्थलहरू

(क)

(ख)

(ग)

(५)अन्य................................

(छ) पूर्वाधार उपयोग महशुल वा शुल्कमा देखिएका समस्याहरू:

(१) मूल्य वा कर दर:

(२) दायरा

(३) प्रशासनिक/व्यवस्थापन

(झ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रू	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

कार्यनीतिहरू

१.१

राजस्व प्रक्षेपणको विस्तृत विवरण

(क) सम्पत्ति कर

क्र.स.	करयोग्य सम्पत्तिको वर्गीकरण	वार्षिक दर (रू.)	औषत कर (रू.)	अनुमानित करदाता संख्या	सम्भावित रकम रू. हजारमा	२०७९/८० (७५ प्रतिशत)	२०८०/८१ (५प्रतिशत)	२०८१/८ (१० प्रतिशत)
१	रू. पाँच लाखसम्म	२००						
२	थप पैतालिस लाख रूपैयासम्म	प्रति लाख रू. २०						
३	रू. एकाउन्न लाखदेखी एक करोडसम्म	प्रति लाख रू. २५						
४	रू. एक करोड एकलाख देखि दुई करोडसम्म	प्रति लाख रू. ३०						
५	रू.दुईकरोड एकलाखदेखि तीन करोडसम्म	प्रति लाख रू. ४०						
६	रू. तीन करोड एकलाख देखि पाँच करोडसम्म	प्रति लाख रू. ५०	१००००					
७	रू. पाँच करोडभन्दा माथि	प्रति लाख रू. ६०						
			जम्मा					

(ख) व्यवसाय कर (रकम रू. हजारमा)

क्र. स.	होटलका किसिमहरू	कोठाका आधारमा	सम्भावित संख्या	सम्भावित कोठा संख्या	सम्भावित (आय (रू.)	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२

		प्रतिको ठादर (रू.)						
१	तीन ताराभन्दा माथिका होटलहरू							
२	ठूला होटल २० कोठाभन्दा माथिका							
३	रेष्टुरेण्ट सहितका अन्य होटलहरू							
४	बैक तथा वित्तीय संस्थाहरू (एकमुष्ठ)							
५	अन्य व्यवसायहरू (एकमुष्ठ)							
	जम्मा							

(ग) नक्सापास दस्तुरको संभावना गणना (रकम रू. हजारमा)

क्र.स.	राजस्वको क्षेत्रहरू	इकाई	वार्षिक दर (रू.)	सम्भावित घर संख्या	सम्भावित वर्ग फिट	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१	सिमेण्ट जोडाइको पक्की घर	प्रति वर्ग फिट						
२	वाटो जोडाइको पक्की घर	प्रति वर्ग फिट						
३	होटल व्यवसाय, अस्पताल, विश्व विद्यालय, र सपिङ्ग कम्प्लेक्स आदि	प्रति वर्ग फिट						
४	अन्य संरचनाहरू	प्रति वर्ग फिट						
	जम्मा							